

א אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-יִשְׂרָאֵל בְּעֶבֶר הַיַּרְדֵּן בַּמִּדְבָּר א
 ב בַּעֲרֹבָה מֹול סוֹף בֵּין-פָּאָרָן וּבֵין-תַּפַּל וּלְבָן וַחֲצֹרֹת וְדִי זָהָב: אֶחָד עֶשֶׂר
 ג יוֹם מַחֲרֹב דֶּרֶךְ הַר-שַׁעִיר עַד קָדֵשׁ בְּרִנֶּעַ: וַיְהִי בְּאַרְבָּעִים שָׁנָה
 ד בַּעֲשֵׁתִי-עֶשֶׂר חֹדֶשׁ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ דִּבֶּר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כֹּכָל אֲשֶׁר
 ה צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ אֱלֹהִים: אַחֲרֵי הַכְּתוֹ אֶת סִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב
 וּבַחֲשֹׁבוֹן וְאֵת עֹוג מֶלֶךְ הַבָּשָׁן אֲשֶׁר-יוֹשֵׁב בַּעֲשֵׁתָרֹת בְּאַדְרָעִי: בְּעֶבֶר

תרגום אונקלוס

א אלין פתגמא דמליל משה עם כל ישראל בעברא דידנא אוכח יתהון על דחבו במדברא ועל דארגיוזו במישרא לקביל ים סוף בפארן אתפלו על מנא ובחצירות ארגיוזו על בשרא ועל דעבדו עיגל דדהב: ב מהלך חד עשר יומין מחורב אורח טורא דשעיר עד רקס גיאה: ג והיה בארבעין שנין בחד עשר ירחין בחד לירחא מליל משה עם בני ישראל ככל דפקיד יי יתיה לותהון: ד בטר דמחא ית סיוחן מלכא אמורא דיתיב בחשבון וית עוג מלכא דמתנן דיתיב בעשתרות באדרעי: ה בעברא פירוש רש"י

בקברות התאונה, שאכלו הבשר חדש ימים, ושבעה ימים שעשו בחצרות להסגר שם מרים; נמצא בשלשה ימים הלכו כל אותו הדרך! וכל כך היתה השכינה מתלבטת בשבילכם, למחר ביאתכם לארץ; ובשביל שקלקלתם, הסב אתכם סביבות הר שעיר ארבעים שנה: (ג) ויהי בארבעים שנה בעשתי עשר חדש באחד לחדש. מלמד, שלא הוכיחן אלא סמוך למיתה. ממי למד? מיעקב שלא הוכיח את בנו אלא סמוך למיתה. אמר: 'ראובן בני, אני אומר לך מפני מה לא הוכחתיו כל השנים הללו, כדי שלא תניחני ותלך ותדבק בעשו אחי'. ומפני ארבעה דברים אין מוכיחין את האדם אלא סמוך למיתה: כדי שלא יהא מוכיחו וחוזר ומוכיחו, ושלא יהא חברו רואהו ומתביש ממנו, כולי כדאיתא בספרי. וכן יהושע לא הוכיח את ישראל, אלא סמוך למיתה. וכן שמואל, שנאמר 'הנני ענו כי' (שמואל ו:כב). וכן דוד את שלמה בנו: (ד) אחרי הכתו. אמר משה: 'אם אני מוכיחם קדם שיכנסו לקצת הארץ, יאמרו: מה לזה עלינו! מה היטיב לנו? אינו בא אלא לקנות ולמצא עלה, שאין בו כח להכניסנו לארץ'. לפיכך המתין עד שהפיל סיוחן ועוג לפנייהם והורישם את ארצם, ואחר כך הוכיחן: סיוחן מלך האמורי אשר יושב בחשבון. אלו לא היה סיוחן קשה והיה שרוי בחשבון, היה קשה שהמדינה קשה; ואלו היתה עיר אחרת וסיוחן שרוי בתוכה, היתה קשה, שהמלך קשה; על אחת כמה וכמה שהמלך קשה והמדינה קשה: אשר יושב בעשתרת. המלך קשה והמדינה קשה: עשתרת. הוא לשון צוקין וקשי, כמו 'עשתרת קרנים' (בראשית יא:ה); ועשתרת זה הוא עשתרת קרנים שהיו שם רפאים שהכה אמרפל, שנאמר 'ויכו את רפאים בעשתרת קרנים' (שם), ועוג נמלט מהם, והוא שנאמר 'ויבא הפליט' (שם יג), ואומר 'כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים' (להלן ג:יח): באדרעי. שם המלכות:

סדר א (א) אלה הדברים. לפי שהן דברי תוכחות ומנה כאן כל המקומות שהכעיסו לפני המקום בהן, לפיכך סתם את הדברים והזכירם ברמז מפני כבודן של ישראל: אל כל ישראל. אלו הוכיח מקצתן, היו אלו שבשוק אומרים: 'אתם הייתם שומעים מן עמרים ולא השיבותם דבר מכך וכך; אלו היינו שם, היינו משיבין אותו', לך כנסם כלם ואמר להם: 'הרי כלכם כאן, כל מי שיש לו תשובה ישיב: במדבר. לא במדבר היו, אלא בערבות מואב, ומהו 'במדבר'? אלא, בשביל מה שהכעיסוהו במדבר, שאמרו 'מי יתן מותנו וגו'' (שמות יא:יז): בערבה. בשביל הערבה, שחטאו בבעל פעור בשטים בערבות מואב: מול סוף. על מה שהמרו בים סוף, בבואם לים סוף, שאמרו 'המבלי אין קברים במצרים?' (שמות י:לג), וכן בנסעם מתוך הים, שנאמר 'וימרו על ים בים סוף' (תהלים סדר טו פסוק ח מזמור קה שלנו פסוק ז) כדאיתא בערכין (דף טו): בין פארן ובין תפל ולבן. אמר רבי יוחנן: חזרנו על כל המקרא ולא מצינו מקום ששמו 'תפל ולבן'? אלא הוכיחן על הדברים שתפלו על המן שהוא לבן, שאמרו 'ונפשנו קצה בלחם הקלקל' (במדבר יח:כא), ועל מה שעשו במדבר פארן על ידי המרגלים: וחצרות. במחלקתו של קרח. דבר אחר: אמר להם: 'היה לכם ללמד ממה שעשיתי למרים בחצרות בשביל לשון הרע, ואתם נדברתם במקום: ודי זהב. הוכיחן על העגל שעשו בשביל רב זהב שהיה להם, שנאמר 'וכסף הרביתי לה וזהב עשו לבעלי' (תרי עשר, הושע, אי:ט): (ב) אחד עשר יום מחורב. אמר להם משה: 'ראו מה גרמתם! אין לכם דרך קצרה מחורב לקדש ברנע בדרך הר שעיר, ואף הוא מהלך אחד עשר יום, ואתם הלכתם אותה בשלשה ימים; שהרי בעשרים באיר נסעו מחורב, שנאמר 'ויחי בשנה השנית בחדש השני בעשרים בחדש וגו'' (במדבר ט:יא), ובעשרים ותשעה בסיון שלחו את המרגלים מקדש ברנע; צא מהם שלשים יום שעשו

ו הִירְדֵּן בְּאֶרֶץ מוֹאָב הוֹאִיל מֹשֶׁה בָּאֵר אֶת־הַתּוֹרָה הַזֹּאת לֵאמֹר: יְהוָה
 ז אֱלֹהֵינוּ דִּבֶּר אֵלֵינוּ בְּחֶרֶב לֵאמֹר רַב־לָכֶם שַׁבַּת בְּהַר הַזֶּה: פָּנּוּ וְסַעֲו
 לָכֶם וּבָאוּ הָרָה אֲמַרְי וְאֶל־כָּל־שְׁכֵנָיו בַּעֲרֹכָה בְּהַר וּבְשִׁפְלָה וּבִגְגָב
 ח וּבְחוּף הַיָּם אֶרֶץ הַכְּנַעֲנִי וְהַלְבֹנוֹן עַד־הַנֶּהָר הַגָּדֹל נְהַר־פָּרָת: רָאָה נָתַתִּי
 לַפְּנִיכֶם אֶת־הָאָרֶץ בָּאוּ וּרְשׁוּ אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לַאֲבֹתֵיכֶם
 ט לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לָתֵת לָהֶם וּלְזֶרַעַם אַחֲרֵיהֶם: וְאָמַר אֲלֵכֶם בָּעֵת
 י הַהוּא לֵאמֹר לֹא־אוּכַל לְבִדִּי שְׂאת אֶתְכֶם: יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֶתְכֶם
 יא וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרַב: יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתְכֶם יִסֹּף עֲלֵיכֶם כָּכֶם
 יב אֶלֶף פְּעָמִים וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם: אֵיכָה אֲשָׂא לְבִדִּי טֶרְחַכְכֶם

שני

תרגום אונקלוס

דִּירְדְנָא בְּאֶרְעָא דְּמוֹאָב שְׂרִי מֹשֶׁה פְּרִישׁ יֵת אוֹלְפֵן אוֹרִיתָא הָדָא לְמִימַר: ו יְיָ אֱלֹהֵנָא מְלִיל עֲמָנָא בְּחוּרְבָא לְמִימַר סְגִי
 לְכוֹן דִּיתִיבְתוֹן בְּטוֹרָא הַדִּין: ז אֲתַפְּנוּ וְטוּלוּ לְכוֹן וְעוּלוּ לְטוֹרָא דְּאֲמוֹרָאָה וּלְכָל מְגִירוּהִי בְּמִישְׁרָא בְּטוֹרָא וּבְשִׁפְלָתָא
 וּבְדִרוּמָא וּבְסִפְרָא יִמָּא אֶרֶע כְּנַעֲנָאָה וּלְבָנֵן עַד נְהָרָא רַבָּא נְהָרָא פָּרָת: ח חָזוּ דִּיהִבִּית קְדָמִיכוֹן יֵת אֶרְעָא עוּלוּ וְאַחֲסִינוּ
 יֵת אֶרְעָא דְקִיָּים יְיָ לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמַתָּן לְהוֹן וּלְבְנֵיהוֹן בְּתַרְיָהוֹן: ט וְאֲמַרִית לְכוֹן בַּעֲדָנָא הַהוּא
 לְמִימַר לִית אָנָּא יָכִיל בְּלַחוּדִי לְסוּבְרָא יִתְכוֹן: י יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲסָגִי יִתְכוֹן וְהָא אִיתִיכוֹן יוֹמָא דִּין כְּכֹכְבֵי שְׁמַיָא לְסָגִי: יא יְיָ
 אֱלֹהָא דְאַבְרָהָם יִסֹּף עֲלֵיכוֹן כְּטוֹכֹן אֶלֶף זְמָנִין וַיְבָרִיךְ יִתְכוֹן כְּמָא דְמְלִיל לְכוֹן: יב אֵיכָדִין אֲסוּבֵר בְּלַחוּדִי טוֹרְחִיכוֹן

פירוש רש"י

השָׁלוֹם – לֹא הָיָה יָכוֹל לְדוֹנֵם? אֵלָּא כִּף אָמַר לָהֶם:
 'ה' אֱלֹהֵיכֶם הִרְבָּה אֶתְכֶם' – הַגְדִּיל וְהָרִים אֶתְכֶם
 עַל דִּינֵיכֶם; נָטַל אֶת הָעֵנֶשׁ מִכֶּם וְנָתַנוּ עַל הַדִּינִים.
 וְכֵן אָמַר שְׁלֹמֹה 'כִּי מִי יוּכַל לְשַׁפֵּט אֶת עַמּוֹךְ הַכֶּבֶד
 הַזֶּה' (מלכים ג:יא) – אֲפֹשֶׁר, מִי שֶׁכָּתוּב בּוֹ: 'וַיַּחֲכֶם
 מֶכֶל הָאָדָם' (שם ד:יב) אֹמֵר: 'מִי יוּכַל לְשַׁפֵּט? אֵלָּא
 כִּף אָמַר שְׁלֹמֹה: אֵין דִּינֵי אִמָּה זֹו כְּדִינֵי שְׂאָר
 הָאֲמוֹת, שְׂאֵם דִּין וְהוֹרֵג וּמַכָּה וְחוֹנֵק וּמִטָּה אֶת
 דִּינוֹ וְגוֹזֵל, אֵין בְּכֹךְ כְּלוּם; אֲנִי, אִם חִיבְתִּי מְמוֹן
 שְׁלֹא כְדִין, נְפֹשׁוֹת אֲנִי נִתְבַּע, שְׁנֵאֲמַר 'קִבַּע אֶת
 קִבְעֵיהֶם נִפְשׁ' (משלי ו:יג): (י) וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם כְּכֹכְבֵי
 הַשָּׁמַיִם. וְכִי כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם הָיוּ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם?
 וְהֵלֵא לֹא הָיוּ אֵלָּא שְׂשִׁים רַבּוּא! מֵהוּ 'וְהִנֵּכֶם הַיּוֹם'
 הִנֵּכֶם מְשׁוּלִים כְּיוֹם, קִיָּמִים לְעוֹלָם כַּחֲמָה וְכָלִבְנָה
 וְכַפּוֹכָבִים: (יא) יִסֹּף עֲלֵיכֶם כָּכֶם אֶלֶף פְּעָמִים. מֵהוּ
 שׁוּב 'וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם'? אֵלָּא אָמְרוּ לוֹ:
 מֹשֶׁה, אַתָּה נֹתֵן קֶצֶבָה לְבְּרִיכוֹתֵינוּ? כִּכְר הַבְּטִיחַ
 הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אַבְרָהָם: 'אֲשֶׁר אִם יוּכַל אִישׁ
 לְמָנוֹת וְגוֹ' (בראשית י:יג)! אָמַר לָהֶם: זֹו מִשְׁלִי הִיא,
 אֲבָל הוּא – 'וַיְבָרֶךְ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לָכֶם':
 (יב) אֵיכָה אֲשָׂא לְבִדִּי. אִם אָמַר לְקַבֵּל שְׂכָר, לֹא
 אוּכַל; זֹו הִיא שְׂאֲמַרְתִּי לָכֶם: לֹא מַעֲצָמִי אֲנִי אוֹמֵר
 לָכֶם אֵלָּא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: טֶרְחַכְכֶם. מִלְּמַד,
 שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל טֶרְחָנִין. הִיָּה אֶחָד מֵהֶם רוֹאֶה אֶת
 בָּעַל דִּינוֹ נּוֹצֵחַ בְּדִין, אוֹמֵר: יֵשׁ לִי עֲדִים לְהִבִּיא,
 יֵשׁ לִי רְאִיּוֹת לְהִבִּיא – מוֹסִיף אֲנִי עֲלֵיכֶם דִּינִין:

(ה) הוֹאִיל. הַתְּחִיל, כְּמוֹ 'הִנֵּה נָא הוֹאִלְתִּי' (בראשית
 טו:כז): בָּאֵר אֶת הַתּוֹרָה. בְּשִׁבְעִים לְשׁוֹן פְּרִשָּׁה לָהֶם:
 (ו) רַב לָכֶם שַׁבַּת. כְּפִשּׁוּטוֹ; וַיֵּשׁ מְדֻרָּשׁ אֲגָדָה:
 הִרְבָּה לָכֶם גְּדֻלָּה וְשִׁכָּר עַל יִשִּׁיבְתְּכֶם בְּהַר הַזֶּה:
 עֲשִׂיתֶם מִשְׁכָּן מְנוּרָה וְכָלִים, קִבְּלִתֶם תּוֹרָה, מְנִיתֶם
 לָכֶם סִנֵּה־דִרְיֹן, שְׂרִי אֲלָפִים וְשְׂרִי מְאוֹת: (ז) פָּנּוּ
 וְסַעֲו לָכֶם. זֹו דֶּרֶךְ עֶרֶד וְחֶרֶם: וּבָאוּ הָרָה אֲמַרְי.
 כְּמִשְׁמַעוֹ: וְאֶל כָּל שְׁכֵנָיו. עֲמוֹן וּמוֹאָב וְהָרָה שְׁעִיר:
 בַּעֲרֹכָה. זֶה מִישׁוֹר שֶׁל יַעֲר: בְּהַר. זֶה הָר הַמֶּלֶךְ:
 וּבְשִׁפְלָה. זֹו שִׁפְלַת דְּרוֹם: וּבִגְגָב וּבְחוּף הַיָּם.
 אֲשַׁקְלוֹן וְעֵזָה וְקַסְרִי וְכוּלֵי, כְּדֹאִיתָא בְּסִפְרֵי: עַד
 הַנֶּהָר הַגָּדֹל. מִפְּנֵי שֶׁנֶּזְכָּר עִם אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל קוֹרְהוּ
 'גְּדוּל', מִשְׁל הַדִּיּוֹט אוֹמֵר: עֶבֶד מֶלֶךְ – מֶלֶךְ;
 הַדְּבָק לְשַׁחֲרוֹ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לָךְ; קָרַב לְגִבִּי דִּהִינָא
 וְאִידֵּהן: (ח) רָאָה נָתַתִּי. בְּעֵינֵיכֶם אֶתֶם רוֹאִים;
 אֲנִי אוֹמֵר לָכֶם מֵאֲמֵד וּמִשְׁמוּעָה: בָּאוּ וּרְשׁוּ. אֵין
 מַעֲרַעַר בְּדָבָר וְאֵינְכֶם צְרִיכִים לְמַלְחָמָה; אֵלּוּ לֹא
 שְׁלַחוּ מְרַגְלִים, לֹא הָיוּ צְרִיכִים לְכָלִי זֵין:
 לְאַבְרָהָם. לְמָה הַזְכִּיר שׁוּב 'לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק
 וּלְיַעֲקֹב'? אֵלָּא אַבְרָהָם כְּדֹאִי לְעַצְמוֹ, יִצְחָק כְּדֹאִי
 לְעַצְמוֹ, יַעֲקֹב כְּדֹאִי לְעַצְמוֹ: (ט) וְאָמַר אֲלֵכֶם בָּעֵת
 הַהוּא לֵאמֹר. מֵהוּ 'לֵאמֹר'? אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: לֹא
 מַעֲצָמִי אֲנִי אוֹמֵר לָכֶם, אֵלָּא מִפִּי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
 הוּא: לֹא אוּכַל לְבִדִּי וְגוֹ. אֲפֹשֶׁר שְׁלֹא הָיָה מֹשֶׁה
 יָכוֹל לְדוֹן אֶת יִשְׂרָאֵל! אָדָם שֶׁהוֹצִיאָם מִמִּצְרַיִם
 וְקָרַע לָהֶם אֶת הַיָּם וְהוֹרִיד אֶת הַמָּן וְהַגִּיז אֶת

דברים

יג וּמִשְׁאַכֶּם וְרִיבְכֶם: הָבוּ לָכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וְנִבְנִים וַיְדַעְתֶּם לְשִׁבְטֵיכֶם
יד וְאֲשִׁימָם בְּרָאשֵׁיכֶם: וַתַּעֲנוּ אֹתִי וַתֹּאמְרוּ טוֹב־הַדָּבָר אֲשֶׁר־דִּבַּרְתָּ
טו לַעֲשׂוֹת: וְאָקַח אֶת־רָאשֵׁי שִׁבְטֵיכֶם אֲנָשִׁים חֲכָמִים וַיְדַעְתֶּם וְאַתָּן אוֹתָם
ראשִׁים עֲלֵיכֶם שְׂרֵי אֲלָפִים וְשְׂרֵי מֵאוֹת וְשְׂרֵי חֲמִשִּׁים וְשְׂרֵי עֶשְׂרֹת
טז וְשֹׁטְרִים לְשִׁבְטֵיכֶם: וְאַצְוֶה אֶת־שֹׁפְטֵיכֶם בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר שִׁמְעוּ
יז בֵּין־אַחֵיכֶם וּשְׁפֹטֶתֶם צֶדֶק בֵּין־אִישׁ וּבֵין־אָחִיו וּבֵין גֵּרוֹ: לֹא־תִכְרוּ

תרגום אונקלוס

וְעִסְקִיכֹן וַיִּנְכֹּן: יג הָבוּ לָכֹן גּוֹבְרִין חֲכִימִין וְסוֹכְלִתִין וּמַרְעֵן לְשִׁבְטִיכֹן וְאַמְנִינוּן רִישֵׁין עֲלִיכֹן: יד וְאַתִּיבְתוֹן יְתִי וְאַמְרִתוֹן תְּקִין פִּתְגָמָא דְּמִלְּלִיתָא לְמַעַבְד: טו וּדְבָרִית יֵת רִישֵׁי שִׁבְטִיכֹן גּוֹבְרִין חֲכִימִין וּמַרְעֵן וּמְנִיתִי יִתְהוֹן רִישֵׁין עֲלִיכֹן רְבִנִי אֲלָפִי וּרְבִנִי מֵאוֹתָא וּרְבִנִי חֲמִשִּׁין וּרְבִנִי עֶשְׂרִיתָא וּסְרִיכִין לְשִׁבְטִיכֹן: טז וּפְקִידִית יֵת דִּינִיכֹן בְּעֵדְנָא הַהוּא לְמִימַר שְׁמַעוּ בֵּין אַחֵיכֹן וּתְדִינוּן קוֹשְׁטָא בֵּין גּוֹבְרָא וּבֵין אַחוּהִי וּבֵין גֵּיורָא: יז לֹא תִשְׁתְּמוּדְעוּן

פירוש רש"י

יְדַעְתִּי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם, הֵייתֶם אוֹמְרִים: 'עֲכָשׁוּ יִתְמָנוּ עֲלֵינוּ דִּינֵין הַרְבֵּה; אִם אֵין מְכִירָנוּ, אָנוּ מְבִיאִין לוֹ דוֹרוֹן וְהוּא נוֹשֵׂא לָנוּ פָּנִים: לַעֲשׂוֹת. אִם הֵייתִי מִתְעַצֵּל, אַתֶּם אוֹמְרִים: 'עֲשֵׂה מַהֲרָה!': (טו) וְאָקַח אֶת רָאשֵׁי שִׁבְטֵיכֶם. מִשְׁכָּתִּים בְּדָבָרִים: אֲשֶׁרִיכֶם, עַל מִי בָאתֶם לְהִתְמַנּוֹת? – עַל בְּנֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, עַל בְּנֵי אָדָם שֶׁנִּקְרְאוּ אַחִים וְרַעִים, חֵלֶק וְנַחֲלָה, וְכָל לְשׁוֹן חֶבֶה: אֲנָשִׁים חֲכָמִים וַיְדַעְתֶּם. אָבֵל נְבוֹנִים לֹא מְצָאתִי. זֶה אַחַת מִשְׁבַּע מִדּוֹת שֶׁאִמַּר יִתְרוֹ לְמֹשֶׁה, וְלֹא מְצָא אֶלָּא שְׁלֹשׁ: אֲנָשִׁים צְדִיקִים, חֲכָמִים וַיְדַעְתֶּם: רָאשִׁים עֲלֵיכֶם. שֶׁתִּנְהַגוּ בָהֶם כְּבוֹד: רָאשִׁים בְּמִקְחָה, רָאשִׁים בְּמִמְכָּר, רָאשִׁים בְּמִשְׁאֵל וּמִתֵּן, נִכְנָס אַחֲרָיו וַיֹּצֵא רָאשׁוֹן: שְׂרֵי אֲלָפִים. אַחַד מִמֶּנֶּה עַל אֶלֶף: וְשְׂרֵי מֵאוֹת. אַחַד מִמֶּנֶּה עַל מֵאָה: וְשֹׁטְרִים. מְנִיתִי עֲלֵיכֶם 'לְשִׁבְטֵיכֶם', אֱלוֹ הַכּוֹפְתִין וְהַמְכִּין בְּרִצּוֹעָה עַל פִּי הַדִּינִין: (טז) וְאַצְוֶה אֶת שֹׁפְטֵיכֶם. אִמַּרְתִּי לָהֶם: 'הוּוּ מִתּוֹנִים בְּדִין'. אִם בָּא דִין לְפָנֶיךָ פַּעַם אַחַת, שְׁתִּים וְשֹׁלֶשׁ, אֵל תֹּאמַר: 'כָּבֹד בָּא דִין זֶה לְפָנֶי פַּעַמִּים הַרְבֵּה', אֶלָּא הָיוּ נוֹשְׂאִים וְנוֹתְנִים בּוֹ: בְּעֵת הַהוּא. מִשְׁמַנִּיתִים אִמַּרְתִּי לָהֶם: אֵין עֲכָשׁוּ כָּל־שֶׁעָבַר; לְשַׁעֲבֹר הֵייתֶם בְּרִשּׁוֹת עֲצָמְכֶם, עֲכָשׁוּ הָרִי אַתֶּם מִשְׁעָבְדִים לְצַבּוֹר: שִׁמְעוּ. לְשׁוֹן הָוָה, אוֹדֵנֵט בְּלִעּוּז, כְּמוֹ 'זְכוֹר' 'שְׁמוֹר': וּבֵין גֵּרוֹ. זֶה בְּעַל דִּינוֹ שֶׁאוֹגֵר עָלָיו דְּבָרִים. דָּבָר אַחֵר: 'וּבֵין גֵּרוֹ' – אֵף עַל עִסְקֵי דִירָה, בֵּין חֲלָקֵת אַחִים, אֶפְלוּ בֵּין תַּנּוּר לְכִירִים: (יז) לֹא תִכְרוּ

וּמִשְׁאַכֶּם מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ אֶפִיקוֹרְסִין. הַקָּדִים מֹשֶׁה לְצֹאת אֹמְרוֹ: 'מָה רָאָה בֶּן עַמָּרֵם לְצֹאת? שְׁמָא אֵינּוּ שְׂפוּי בַתּוֹךְ בֵּיתוֹ. אַחֵר לְצֹאת, אֹמְרוֹ: 'מָה רָאָה בֶּן עַמָּרֵם שֶׁלֹּא לְצֹאת? מָה אַתֶּם סְבוּרִים? יוֹשֵׁב וַיֹּעֵץ עֲלֵיכֶם עֲצוֹת רַעוֹת וְחוֹשֵׁב עֲלֵיכֶם מַחְשְׁבוֹת! וְרִיבְכֶם. מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ רוֹגְנִים: (יג) הָבוּ לָכֶם. הַזְמִינוּ עֲצָמְכֶם לְדָבָר: אֲנָשִׁים. וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ נָשִׁים? מָה תִּלְמּוֹד לֹאמֹר 'אֲנָשִׁים'? צְדִיקִים: חֲכָמִים כְּסוּפִים: וְנִבְנִים. מְבִינִים דָּבָר מִתּוֹךְ דָּבָר. זֶהוּ שֶׁשָּׂאֵל אֲרִיֹס אֶת רַבִּי יוֹסִי: מָה בֵּין חֲכָמִים לְנִבְוִנִים? חֶזֶק דּוּמָה לְשַׁלְחָנִי עֲשִׂיר, כְּשֶׁמְבִיאִין לוֹ דִּינִין לְרֹאוֹת – רוֹאֶה, וְכִשְׂאִין מְבִיאִין לוֹ, יוֹשֵׁב וְתוֹהֵא. נְבוֹן דּוּמָה לְשַׁלְחָנִי תִּגְרָא, כְּשֶׁמְבִיאִין לוֹ מַעוֹת לְרֹאוֹת – רוֹאֶה, וְכִשְׂאִין מְבִיאִין לוֹ הוּא מַחֲזִיר וּמְבִיא מִשְׁלוֹ: וַיְדַעְתֶּם לְשִׁבְטֵיכֶם. שֶׁהֵם נִפְרִים לָכֶם, שֶׁאִם בָּא לְפָנֶי מַעֲטָף בְּטִלִּיתוֹ, אֵינִי יוֹדֵעַ מִי הוּא וּמֵאִיזָה שֶׁבֵּט הוּא וְאֵם הַגּוֹן הוּא, אָבֵל אַתֶּם מְכִירִין בּוֹ, שֶׁאַתֶּם גִּדְּלִיתֶם אֹתוֹ [וַיִּגְדְּלִיתֶם אוֹתוֹ], לָכֵן נֹאמַר 'וַיְדַעְתֶּם לְשִׁבְטֵיכֶם': בְּרָאשֵׁיכֶם. רָאשִׁים וּמְכַבְּדִים עֲלֵיכֶם, שֶׁתִּהְיוּ נוֹהֲגִין בָּהֶם כְּבוֹד וְיִרְאָה: וְאֲשִׁימָם. חֶסֶד יוֹד, לְמַד, שֶׁאֲשַׁמּוּתִיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל תְּלוּיּוֹת בְּרָאשֵׁי דִינֵיהֶם, שֶׁהָיָה לָהֶם לְמַחוֹת וּלְכַוֵּן אוֹתָם לְדֶרֶךְ הַיִּשְׁרָה: (יז) וַתַּעֲנוּ אֹתִי וְגו'. חֲלֻטָּתָם אֶת הַדָּבָר לְהִנָּאֵתָם; הָיָה לָכֶם לְהַשִּׁיב, רַבְּנוּ מֹשֶׁה: 'מִמֵּי נֹאֶה לְלַמֵּד, מִמֶּד אוֹ מִתְּלִמִּיד? לֹא מִמֶּד, שֶׁנִּצְטַעְרַת עָלֶיהָ?', אֶלָּא

מפתח סדרי התנך

מינוי שופטים וציווים לשפוט בצדק:

הציווים ללמד את כל ישראל את משפטי התורה הוא ראש סדר טז בספר שמות:

וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׁים לְפָנֶיךָ:

הציווים למנות שופטים שישפטו בצדק הוא ראש סדר יד בספר דברים:

שָׁפְטִים וְשֹׁטְרִים תִּתֵּן־לָךְ בְּכָל־שְׁעָרֶיךָ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ לְשִׁבְטֶיךָ וּשְׁפֹטוּ אֶת־הָעָם מִשְׁפַּט־צֶדֶק:

ובראש סדר ו בספר איוב מובאים דבריו: צֶדֶק לְבִשְׁתִּי וּלְבִשְׁנִי כַמְעִיל וְצִנִּיף מִשְׁפָּטִי:

א

פָּנִים בַּמִּשְׁפָּט פֶּקֶטָן כְּגֹדֶל תִּשְׁמָעוֹן לֹא תִגְוְרוּ מִפְּנֵי־אִישׁ כִּי הַמִּשְׁפָּט

יִהְיֶה לְאֱלֹהִים הוּא וְהַדְּבָר אֲשֶׁר יִקְשֶׁה מִכֶּם תִּקְרֹבוּן אֵלַי וְשִׁמְעֵתִיו: וְאַצְוֶה

ב

אֶתְכֶם בְּעֵת הַהוּא אֶת כָּל־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּן: וְנִסַּע מִחֹרֵב וְלָךְ אֶת

כָּל־הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל וְהַנּוֹרָא הַהוּא אֲשֶׁר רְאִיתֶם דֶּרֶךְ הַר הָאֱמֹרִי כַּאֲשֶׁר

כ צִוֵּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲתָנוּ וְנָבֵא עַד קֹדֶשׁ בְּרִנֵּעַ: וְאָמַר אֲלֵכֶם בְּאַתֶּם

כא עַד־הַר הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ: רְאֵה נָתַן יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

לְפָנֶיךָ אֶת־הָאָרֶץ עָלֶיהָ רֹשׁ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ לְךָ אֶל־תִּירָא

שלישי

כב וְאַל־תַּחַת: וּתִקְרֹבוּן אֵלַי כְּלָכֶם וּתְאָמְרוּ נִשְׁלַח אֲנָשִׁים לְפָנֵינוּ

וַיַּחֲפְרוּ־לָנוּ אֶת־הָאָרֶץ וַיֵּשְׁבוּ אֲתָנוּ דִּבֶּר אֶת־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר נָעַלְהָ בָּהּ

כג וְאֵת הָעָרִים אֲשֶׁר נָבֵא אֱלִיהֶן: וַיֵּיטֵב בְּעֵינֵי הַדְּבָר וְאָקַח מִכֶּם שְׁנַיִם עֹשֶׂר

תרגום אונקלוס

אפי בדינא מלי זעירא כרבא תשמעון לא תדחלון מן קדם גוברא ארי דינא די הוא ופתגמא דיקשי מנכון תקרבון לותי ואשמעניה: יח ופקידית יתכון בעדנא ההוא ית כל פתגמא דתעבדון: יט ונטלנא מחורב והליכנא ית כל מדברא רבא ודחילא ההוא דחזיתון אורח טורא דאמוראה כמא דפקיד יי אלהנא יתנא ואתנא עד רקס גיאה: כ ואמרית לכון אתיתון עד טורא דאמוראה דיי אלהנא יהיב לנא: כא חזי דיהב יי אלהך קדמך ית ארעא סק אחסין כמא דמליל יי אלהא דאבהתך לך לא תדחל ולא תתבר: כב וקריבתון לותי כולכון ואמרתון נשלח גוברין קדמנא ויאללון לנא ית ארעא ויתביבון יתנא פתגמא ית אורחא דנסק בה וית קרויא דניעול להון: כג ושפר בעיני פתגמא ודברית מנכון תרי עשר

פירוש רש"י

אל תבט אל מראהו' (שם כו): (יח) את כל הדברים אשר תעשון. אלו עשרת הדברים שבין דיני ממונות לדיני נפשות: (יט) המדבר הגדול והנורא. שהיו בו נחשים כקורות ועקרבים כקשתות: (כ) ותקרבון אלי כלכם. בערבוביא. ולהלן הוא אומר: 'ותקרבון אלי כל ראשי שבטיכם וזקניכם. ותאמרו הן הראנו וגו'' (להלן ה:כח-כט) – אותה קריבה היתה הוגנת: ילדים מכבדים את הזקנים ושלחום לפניהם, וזקנים מכבדים את הראשים ללכת לפניהם; אבל כאן, 'ותקרבון אלי כלכם' – בערבוביא: ילדים דוחפין את הזקנים, וזקנים דוחפין את הראשים; וישבו אתנו דבר. באיזה לשון הם מדברים: את הדרך אשר נעלה בה. אין דרך שאין בה עקמימות: ואת הערים אשר נבא אליהן. תחלה לכבש: (כג) וייטב בעיני הדבר. בעיני ולא בעיני המקום. ואם בעיני משה היה טוב, למה אמרה בתוכחות? משל לאדם שאומר לחברו: 'מכר לי חמורך זה', אומר לו הן. 'בהרים ובגבעות?' אומר לו הן. פיון שראו שאין מעכבו כלום, אומר הלוקח בלבד: בטוח הוא זה שלא אמצא בו מום. מיד אומר לו: 'טל מעותיך, איני מנסהו מעתה!', אף אני הודיתי לדבריכם, שמה תחזרו בכם כשתראו שאיני מעכב; ואתם לא חזרתם בכם!: ואקח מכם. מן הבורים שבכם, מן המסלתיים שבכם: שנים עשר

פנים במשפט. זה הממנה להושיב הדינים, שלא יאמר: איש פלוני נאה או גבור, אושיבנו דין; איש פלוני קרובי, אושיבנו דין בעיר, והוא אינו בקי בדין; נמצא מחיב את הזכאי ומזכה את החיב – מעלה אני על מי שמנהו כאלו הפיר פנים בדין: פקטן כגדל תשמעון. שיהא חביב עליך דין של פרוטה כדין של מאה מנה; שאם קדם ובא לפניך לא תסלקנו לאחרונה. דבר אחר: 'פקטן כגדל תשמעון' כתרגומו, שלא תאמר, זה עני הוא, וחברו עשיר ומצוה [ויג ומצוה] לפרנסו, אזכה את העני ונמצא מתפרנס בנקיית. דבר אחר: שלא תאמר: היאך אני פוגם כבודו של עשיר זה בשביל דינר? אזכנו עכשו וכשיצא לחוץ, אומר לו: 'תן לו, שאתה חיב לו': לא תגורו מפני איש. לא תיראו. דבר אחר: 'לא תגורו' – לא תכניס דבריך מפני איש, לשון 'אגר בקיץ' (משלי ג:יג): כי המשפט לאלהים הוא. מה שאתה נוטל מזה שלא כדין, אתה מזיקני להחזיר לו, נמצא שהטית עלי המשפט: תקרבון אלי. על דבר זה נסתלק ממנו משפט בנות צלפחד; וכן שמואל אמר לשאול – 'אנכי הראה' (שמואל ה:יח). אומר לו הקדוש ברוך הוא: 'חייך, שאני מודיעך שאין אתה רואה'. ואימתי הודיעו? כשבא למשח את דוד: 'וירא את אליאב ויאמר אך נגד ה' משיחו' (שמואל ט:כה). אומר לו הקדוש ברוך הוא: ולא אמרת: 'אנכי הראה'?

כד אֲנָשִׁים אִישׁ אֶחָד לְשֹׁבֵט: וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ הָהָרָה וַיָּבֹאוּ עַד־נַחַל אֲשַׁכַּל
 כה וַיִּרְגְּלוּ אֹתָהּ: וַיִּקְחוּ בְיָדָם מִפְּרֵי הָאָרֶץ וַיּוֹרְדוּ אֵלֵינוּ וַיֵּשְׁבוּ אִתָּנוּ דָּבָר
 כו וַיֹּאמְרוּ טוֹבָה הָאָרֶץ אֲשֶׁר־יְהוָה אֱלֹהֵינוּ נָתַן לָנוּ: וְלֹא אָבִיתֶם לַעֲלֹת
 כז וַתֹּמְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: וַתִּרְגְּנוּ בְּאַהֲלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ בְּשִׁנְאֵת יְהוָה
 כח אִתָּנוּ הוֹצִיאָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת אִתָּנוּ בְּיַד הָאֱמֹרִי לְהַשְׁמִידָנוּ: אָנָּה |
 אֲנַחֲנוּ עַל־יָדֵינוּ הַמָּסוּ אֶת־לִבְבָנוּ לֹא־מָר עִם גְּדוֹל וְרֵם מִמֶּנּוּ עָרִים
 כט גְּדֹלֹת וּבְצוּרֹת בְּשָׁמַיִם וְגַם־בְּנֵי עֲנָקִים רָאִינוּ שָׁם: וַאֲמַר אֲלֵכֶם
 ל לא־תַעֲרֹצוּן וְלֹא־תִירָאוּן מֵהֶם: יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הִהֲלֹךְ לִפְנֵיכֶם הוּא יִלְחָם
 לא לָכֶם כָּכָל אֲשֶׁר עָשָׂה אֲתֶכֶם בְּמִצְרַיִם לַעֲיֹנֵיכֶם: וּבַמִּדְבָּר אֲשֶׁר רָאִיתָ
 אֲשֶׁר נִשְׁאַף יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כֹּאֲשֶׁר יִשְׂא־אִישׁ אֶת־בָּנוּ בְּכָל־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר
 לב הֵלַכְתֶּם עַד־בְּאֲכֶם עַד־הַמָּקוֹם הַזֶּה: וּבַדֶּבֶר הַזֶּה אֵינֶכֶם מֵאֲמִינִם בִּיהוָה
 לג אֱלֹהֵיכֶם: הִהֲלֹךְ לִפְנֵיכֶם בַּדֶּרֶךְ לְתוֹר לָכֶם מָקוֹם לַחֲנוּתְכֶם בָּאֵשׁ | לִילָה

תרגום אונקלוס

גוברין גוברא חד לשבטא: כד ואתפניאו וסליקו לטורא ואתו עד נחלא דאתכלא ואלילו יתה: כה ונסיבו בידהון
 מאבא דארעא ואחיתו לנא ואתיבו יתנא פתגמא ואמרו טבא ארעא דיי אלהנא יחייב לנא: כו ולא אביתון למסק
 וסריבתון על מימרא דיי אלהכון: כז ואתרעמתון במשפכיון ואמרתון בדשני יי יתנא אפקנא מארעא דמצרים לממסר
 יתנא בידא דאמוראא לשיציותנא: כח לאן אנחנא סלקין אחנא תברו ית לבנא למימר עם רב ותקיף מננא קרוין רכרבן
 וכריכן עד צית שמציא ואף בני גברא חזינא תמן: כט ואמרית לכון לא תתברון ולא תדחלון מנהון: ל יי אלהכון דמדבר
 קדמיכון מימריה יגיח לכון ככל דעבד עמכון במצרים לעיניכון: לא ובמדברא דחזיתא דסוברך יי אלהך כמא דמסובר
 גוברא ית בריה בכל אורחא דהליכתון עד מיתיון עד אתרא הדין: לב ובפתגמא הדין ליתיון מהימנין במימרא דיי
 אלהכון: לג דמדבר קדמיכון באורחא לאתקנא לכון אתר בית משרי לאשריותכון בעמודא דאישתא בליליא

פירוש רש"י

שקיא, ולמי שהוא שונא שונא נותן לו של בעל. ארץ
 מצרים של שקיא היא, שנילוס עולה ומשקה אותה
 וארץ כנען של בעל, והוציאנו ממצרים לתת לנו
 את ארץ כנען: (כח) ערים גדלות ובצורות בשמים.
 דברו הכתובים לשון הבאי: (כט) לא תערצון.
 לשון שבירה פתגומי, ודומה לו 'בערוץ נחלים
 לשפן' (איוב ו:יח) – לשפר הנחלים: (ל) ילחם לכם.
 בשבילכם: (לא) ובמדבר אשר ראית מוסב על מקרא
 שלמעלה הימנו: 'ככל אשר עשה אתכם במצרים'
 ועשה אף במדבר 'אשר ראית אשר נשאף וגו':
 כאשר ישא איש את בנו. כמו שפרשתי אצל 'ויסע
 מלאך האלהים ההלך לפני מחנה ישראל וגו' (שמות
 יא:ה): משל למהלך בדרך ובנו לפניו; באו לסטים
 לשבתו וכו': (לב) ובדבר הזה. שהוא מבטיחכם
 להביאכם אל הארץ – 'אינכם מאמינים' בו:

מפתח סדרי התנ"ך

בפסוק כז ברשי מובאת ההשוואה בין ארץ ישראל למצרים שהתפרשה על ידי החוטאים לרעת ארץ ישראל.
 התבוננות הרואה את יתרונות ארץ ישראל לגבי מצרים, המבוססת על האמונה בה', על חיים המבוססים על קשר עם
 ה', פותחת להלן את סדר י בחומש דברים פי הארץ אשר אתה בא־שמה לרשתה לא כארץ מצרים הוא אשר יצאתם
 משם אשר תזרע את־זרעך והשקית ברגלך בגן הירק. והארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה ארץ הרים ובקעת למטר
 השמים תשתה־מים. ארץ אשר־ה' אלהיך דרש אתה תמיד עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה: (ראה
 בהרחבה: פרשת עקב, 'בין מדבר לנהר – שבחה הכפול של הארץ', הרב אלחנן סמט, עיונים בפרשת השבוע מהדורה ראשונה).

דברים

אָ לְרֹאשׁוֹתְכֶם בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ-בָהּ וּבַעֲנֵן יוֹמָם: וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת-קוֹל
 לָהּ דְּבָרֵיכֶם וַיִּקְצֹף וַיִּשָּׁבַע לֵאמֹר: אִם-יֵרָאָה אִישׁ בְּאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה הַדּוֹר הַרְע
 לוֹ הִזָּה אֶת הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לָתֵת לְאַבְתִּיכֶם: זֹולָתִי כָּלֹב
 בֶּן-יִפְנֶה הוּא יֵרָאֶנָּה וְלוֹ-אֶתֵּן אֶת-הָאָרֶץ אֲשֶׁר דִּרְדַּרְתָּ בָּהּ וּלְבָנָיו יֵעַן
 לוֹ אֲשֶׁר מָלֵא אַחֲרֵי יְהוָה: גַּם-כִּי הִתְאַנֵּף יְהוָה בְּגִלְלָתְכֶם לֵאמֹר גַּם-אֶתָּה
 לָהּ לֹא-תָבֹא שָׁם: יְהוֹשֻׁעַ בֶּן-נוּן הָעֹמֵד לִפְנֶיךָ הוּא יָבֹא שָׁמָּה אֶתְּוֹ חִזְק
 לֵט כִּי-הוּא יִנְחֲלֶנָּה אֶת-יִשְׂרָאֵל: וְטַפְכֶּם אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם לְבֹז יִהְיֶה וּבְנֵיכֶם
 אֲשֶׁר לֹא-יָדְעוּ הַיּוֹם טוֹב וָרָע הֵמָּה יָבֹאוּ שָׁמָּה וְלָהֶם אֶתְנַנֶּה וְהֵם
 מָ, מֵא יִירָשׁוּהָ: וְאַתֶּם פָּנּוּ לָכֶם וְסַעֲדוּ הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם-סוּף: וַתַּעֲנוּ | וַתֹּאמְרוּ
 אֵלֵינוּ חֲטֵאנוּ לַיהוָה אֲנַחְנוּ נַעֲלָה וְנִלְחַמְנוּ כָּכָל אֲשֶׁר-צִוָּנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ
 מֵב וַתַּחֲגֹרוּ אִישׁ אֶת-כָּלִי מִלַּחְמָתוֹ וַתַּהֲיֵנוּ לַעֲלֹת הַהָרָה: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלֵינוּ
 אָמַר לָהֶם לֹא תַעֲלֹוּ וְלֹא תִלַּחֲמוּ כִּי אֵינֶנִּי בְּקִרְבְּכֶם וְלֹא תִנְגְּפוּ לִפְנֵי
 מֵג אֵיבֵיכֶם: וְאִדְּבַר אֵלֵיכֶם וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וַתִּמְרוּ אֶת-פִּי יְהוָה וַתִּזְדוּ וַתַּעֲלֹוּ
 מֵד הַהָרָה: וַיֵּצֵא הָאֱמֹרִי הַיָּשֵׁב בָּהָר הַהוּא לְקִרְאֹתְכֶם וַיִּרְדְּפוּ אֶתְכֶם כַּאֲשֶׁר

רביעי

תרגום אונקלוס

לְאַחֲזִיזֵיכֶם בְּאִרְחָא דְתַהֲכֹון בָּהּ וּבַעֲמֻדָא דַּעֲנָנָא בִּימָמָא: לֹא וְשָׁמִיעַ קֳדָם יְיָ יֵת קֵל פִּתְגָמִיכֹון וְרִגְזִי
 וְקִיָּים לְמִימַר: לָהּ אִם יַחֲזִי גִבֹר בְּגִבּוֹרֵיָא הָאֵלִין דְּרָא בִּישָׁא דְדִין יֵת אַרְעָא טְבִיתָא דְקִיָּיִמִית לְמַתָּן לְאַבְתִּיכֹון:
 לֹא אֶלְהִין כָּלֹב בֶּר יִפְנֶה הוּא יַחֲזִינָה וְלִיהָ אֶתֵּן יֵת אַרְעָא דְדֶרֶךְ בָּהּ וּלְבָנָהּ יִחְלֹף דְּאֲשָׁלִים בְּתַר דְּחִלְתָּא דִּי:
 לֹא אִף עָלֵי הָהּ רִגְזִי מִן קֳדָם יְיָ בְּדִילְכֹון לְמִימַר אִף אֶת לֹא תִיעֹול לְתַמָּן: לָהּ יְהוֹשֻׁעַ בֶּר נֹון דְקָאִים קֳדָמָךְ
 הוּא יִיעֹול לְתַמָּן יִתִּיהָ תְּקִיף אֲרִי הוּא יַחֲסִנָּה לְיִשְׂרָאֵל: לֹא וְטַפְלִיכֹון דְּאֶמְרָתוֹן לְבֹזָא יְהוֹן וּבְנִיכֹון דְּלֹא יָדְעוּ
 יוֹמָא דִּין טַב וּבִישׁ אֲנֹון יִיעֹלוּן לְתַמָּן וְלִהוֹן אֶתְנַנֶּה וְאֲנֹון יִירְתוּנָה: מֵ וְאַתֹון אֶתְפָּנוּ לְכֹון וְטוֹלוּ לְמִדְבָּרָא
 אֹורַח יֵמָא דְסוּף: מֵא וְאַתִּיבְתֹון וְאַמְרָתוֹן לִי חֲבָנָא קֳדָם יְיָ אֲנַחְנָא נִסְק וְנִגְיָח קָרִב כָּלֹב דְּפָקְדָנָא יְיָ אֱלֹהֵנָא
 וְזִרְיָתוֹן גִּבֹר יֵת מֵאֵנִי קִרְבִּיהָ וְשִׁרִּיתוֹן לְמַסַּק לְטוֹרָא: מֵב וְאָמַר יְיָ לִי אֵימַר לְהוֹן לֹא תִסְקוֹן וְלֹא תִגִּיחוּן קָרִב
 אֲרִי לִית שְׂכִינָתִי בִּינִיכֹון וְלֹא תִתְבָּרוּן קֳדָם בְּעָלֵי דְבִיכֹון: מֵג וּמִלִּילִית עֲמָכֹון וְלֹא קְבִילָתוֹן וְסִרִּיבְתֹון עַל
 מִימָרָא דִּי וְאַרְשַׁעְתֹון וְסִלִּיקָתוֹן לְטוֹרָא: מֵד וּנְפַק אֲמֹרָאָה דִּיתִיב בְּטוֹרָא הַהוּא לְקִדְמוּתְכֹון וְרִדְפוּ יִתְכֹון כְּמָא

פירוש רש"י

(לֹא) לְרֹאשׁוֹתְכֶם. כְּמוֹ 'לְהִרְאֹותְכֶם'; וְכֵן 'לְנַחֲתֶם' הַדֶּרֶךְ' (שְׁמוֹת י:כא), וְכֵן 'לְשָׁמַע בְּקוֹל תוֹדָה' (תהלים
 סדר ג פסוק צב. מִזְמוֹר כֹּה שְׁלוֹן פִּסּוּק i), וְכֵן 'לִלְכֹת לְגִיד
 בִּיזְרָעָאֵל' (מלכים כד:ג); (לֹא) אֲשֶׁר דֶּרֶךְ בָּהּ. חֲבֵרוֹן,
 שְׁנֶאֱמַר 'וַיָּבֹא עַד חֲבֵרוֹן' (במדבר יב:כב);
 (לֹא) הִתְאַנֵּף. נִתְמַלֵּא רִגְזוֹ: (מֵ) פָּנּוּ לָכֶם. אֲמַרְתִּי
 לְהַעֲבִיר אֶתְכֶם דֶּרֶךְ רַחֵב אֶרֶץ אֲדוֹם לְצַד צָפוֹן
 לְכַנָּס לְאֶרֶץ, קִלְקִלְתֶּם וּגְרַמְתֶּם לָכֶם עֲפֹוב: פָּנּוּ

מפתח סדרי התנ"ך

הפסטר סדר א' היא בתרי עשר (יה:לב-לז+יט:ל או יה:לב-יט:א) בנבואות זכריה: אֵלֶּה הַדְּבָרִים אֲשֶׁר תַּעֲשׂוּ דְבָרוֹ אֲמַת
 אִישׁ אֶת-רַעְיָהוּ אֲמַת וּמִשְׁפַּט שְׁלוֹם שְׁפָטוּ בְּשַׁעֲרֵיכֶם: הַנְּבִיא זְכַרְיָה מִצַּטֵּט אֶת בִּיטוֹי הַפְּתִיחָה שֶׁל הַסֵּפֶר וְהַסֵּדֶר אֵלֶּה
 הַדְּבָרִים, וְהוּא עוֹסֵק בְּדִרְשָׁה לִיחֲסִי אֲמַת וְצַדִּיק בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ וּבְדִרְשָׁה לְמִשְׁפַּט שְׁלוֹם.

ההפטרָה מִתְאַרֵּת שְׁעִמִּים רַבִּים וְגוֹיִם עֲצוּמִים יְבוֹאוּ לְבַקֵּשׁ אֶת-ה' צְבָאוֹת בִּירוּשָׁלַם וּלְחַלּוֹת אֶת-פְּנֵי ה': סוּם
 הַהִפְטָרָה הוּא בְּרָאשׁ סֵדֶר יֵט שֵׁם: כֹּה-אָמַר ה' צְבָאוֹת הַהֵמָּה אֲשֶׁר יַחֲזִיקוּ עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מְכָל לְשָׁנֹת הַגּוֹיִם
 וְהַחֲזִיקוּ בְּכַנְף אִישׁ יְהוּדִי לְאֹמֶר נִלְכָּה עִמָּכֶם כִּי שְׁמַעְנוּ אֱלֹהִים עִמָּכֶם. בְּפִסּוּקִים לֹא, לֹא מִתְאַר מִשָּׁה כִּי־צַד ה' הִיָּה עִם
 יִשְׂרָאֵל בְּמִדְבָּר. הַסוּם הַשְּׁנִי שֶׁמִּצָּא פְּרוּפ' עוֹפֵר הוּא בְּדִילוֹג לְפִסּוּק וּגְבִרָתִים בָּה' וּבְשִׁמּוֹ יִתְהַלְכוּ נָאִם ה': הַמִּסִּיִּים
 נְבוּאָה עַל הַשְּׁבִת יִשְׂרָאֵל לְאַרְצוֹ וְהוּא מִתְאַיִם בְּתוֹכָנוּ לְפִסּוּקִים כֹּא, מִזְּשִׁבְדֵּרְנוּ.

- א מה תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים וַיִּכְתּוּ אֶתְכֶם בְּשַׁעִיר עֶד־חֲרָמָה: וַתֵּשְׁבוּ וּתִכְכּוּ לִפְנֵי דְבָרִים מִזֶּה יְהוָה וְלֹא־שָׁמַע יְהוָה בְּקִלְכֶם וְלֹא הֶאֱזִין אֲלֵיכֶם: וַתֵּשְׁבוּ בְּקֹדֶשׁ יָמִים מִזֶּה רַבִּים כַּיָּמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַּתֶּם: וַנִּפֶן וַנִּסָּע הַמִּדְבָּרָה דֶּרֶךְ יַם־סוּף כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֵלַי וַנִּסָּב אֶת־הַר־שַׁעִיר יָמִים רַבִּים: וַיֹּאמֶר ב חֲמִישִׁי ד ג יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: רַב־לָכֶם סָב אֶת־הָהָר הַזֶּה פָּנּוּ לָכֶם צָפֹנָה: וְאֶת־הָעָם צוּ לֵאמֹר אַתֶּם עֹבְרִים בְּגִבּוֹל אֲחֵיכֶם בְּנֵי־עֲשׂוֹ הַיִּשְׂכָּיִם בְּשַׁעִיר וַיִּירָאוּ ד מִכֶּם וַנִּשְׁמַרְתֶּם מְאֹד: אֶל־תִּתְּגְרוּ בָּם כִּי לֹא־אַתֶּן לָכֶם מֵאֶרֶץ עַד הַמִּדְבָּר כַּף־רֶגֶל כִּי־יִרְשָׁה לַעֲשׂוֹ נָתַתִּי אֶת־הָהָר שַׁעִיר: אֲכַל תִּשְׁבְּרוּ ו מֵאֲתָם בַּכֶּסֶף וְאֲכַלְתֶּם וְגַם־מַיִם תִּכְרוּ מֵאֲתָם בַּכֶּסֶף וּשְׂתִיתֶם: כִּי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ בִּרְכָךְ בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדָךְ יִדַּע לְכַתֹּךְ אֶת־הַמִּדְבָּר הַגָּדוֹל הַזֶּה ז וְהָאֲרָבָעִים שָׁנָה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עִמָּךְ לֹא חָסַרְתָּ דָּבָר: וַנַּעֲבֹר מֵאֵת אַחֲנֹנוּ בְּנֵי־עֲשׂוֹ הַיִּשְׂכָּיִם בְּשַׁעִיר מִדְּרֹךְ הָעֵרְכָה מֵאִילַת וּמַעֲצִין ח גָּבֶר וַנִּפֶן וַנַּעֲבֹר דֶּרֶךְ מִדְּבָר מוֹאָב: וַיֹּאמֶר ג

תרגום אונקלוס

דַּנְתִּיז דְּבָרִיתָא וּטְרָדוּ יִתְכּוֹן בְּשַׁעִיר עַד חֲרָמָה: מַה וּתְבַתּוֹן וּבְכִיתוֹן קָדָם יִי וְלֹא קָבִיל יִי צְלוּתְכוֹן וְלֹא אֲצִית לְמַלִּיכוֹן: מִזֶּה וַיִּתְּבַתּוֹן בְּרָקִים יוֹמִין סְגִיאיִן כְּיוֹמֵי דִּיתִיבַתּוֹן: מִזֶּה וַאֲתַפְּנִינָא וְנִטְלָנָא לְמִדְּבָרָא אֹרַח יִמָּא דְסוּף כְּמָא דְמַלִּיל יִי עַמִּי וְאִקְיָנָא יֵת טוֹרָא דְשַׁעִיר יוֹמִין סְגִיאיִן: א וַאֲמַר יִי לִי לְמִימַר: ב סְגִי לְכוֹן דְּאִקְיָפְתוֹן יֵת טוֹרָא הָדִין אַתְּפִנוּ לְכוֹן לְצַפּוֹנָא: ג וְיָת עַמָּא פְקִיד לְמִימַר אַתּוֹן עֹבְרִין בְּתַחוּם אֲחִיכוֹן בְּנֵי עֲשׂוֹ דִּיתְבִּין בְּשַׁעִיר וַיִּדְחִלוֹן מִנְכוֹן וַתְּסַתְּמוֹן לְחֻדָּא: ד לֹא תִתְגְּרוּן בְּהוֹן אֲרִי לֹא אַתִּין לְכוֹן מֵאֶרְעָהוֹן עַד מִדְּרֹךְ פִּרְסָת רֶגֶל אֲרִי יִרְוּתָא לַעֲשׂוֹ יְהִבִּית יֵת טוֹרָא דְשַׁעִיר: ה עֹבְרָא תִזְבְּנוֹן מִנְהוֹן בְּכִסְפָּא וְיִתְכּוֹן וְאִי מִיָּא תִזְבְּנוֹן מִנְהוֹן בְּכִסְפָּא וְתִשְׁתּוֹן: ו אֲרִי יִי אֱלֹהֶךָ בִּרְכָךְ בְּכָל עוֹבְדֵי יָדָךְ סוֹפִיק לָךְ צוֹרְכָךְ בְּמַהְכָּךְ יֵת מִדְּבָרָא רַבָּא הָדִין דִּנָּן אֲרָבָעִין שָׁנִין מִימְרָא דִּי אֱלֹהֶךָ בְּסַעֲדָךְ לֹא חָסַרְתָּ מִדְּעָם: ז וְעַבְרָנָא מְלוֹת אַחְנָא בְּנֵי עֲשׂוֹ דִּיתְבִּין בְּשַׁעִיר מֵאֹרַח מִשְׁרָא מֵאִילַת וּמַעֲצִין גָּבֶר וַאֲתַפְּנִינָא וְעַבְרָנָא אֹרַח מִדְּבָרָא דְמוֹאָב: ח וַאֲמַר

פירוש רש"י

מִן הַדְּרוֹם לְצָפוֹן, פְּנִיכֶם לְצָפוֹן; נִמְצְאוּ הוֹלְכִים אֶת רוּחַ מִזְרָחִית, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיָּבֹא מִמִּזְרָח שָׁמֶשׁ לְאֶרֶץ מוֹאָב' (שופטים ח:לז): (ג) וַנִּשְׁמַרְתֶּם מְאֹד. וְמַה הִיא הַשְׁמִירָה? 'אֵל תִּתְּגְרוּ בָּם': (ד) עַד מִדְּרֹךְ כַּף רֶגֶל. אִפְלוּ מִדְּרֹךְ כַּף רֶגֶל, כְּלוֹמַר, אִפְלוּ דְרִיסַת הָרֶגֶל אֵינִי מְרַשָּׁה לָכֶם לַעֲבֹר בְּאֶרֶץ שְׂלֹא בְרִשּׁוֹת. וּמִדְּרֹשׁ אַגְדָּה: עַד שֶׁיָּבֹא יוֹם דְרִיסַת כַּף רֶגֶל עַל הָר הַזֵּיתִים, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְעָמְדוּ רֶגְלֵי וְגו'' (תרי עשר, זכריה, כ:ז): יִרְשָׁה לַעֲשׂוֹ. מֵאֲבָרְהָם. עֲשָׂרָה עֶמְמִים נָתַתִּי לוֹ: שְׁבַעָה לָכֶם, וְקִינִי וְקִנְזִי וְקִנְזִי מִנִּי – הֵן עַמּוֹן וּמוֹאָב וְשַׁעִיר – אַחַת מֵהֶם לַעֲשׂוֹ, וּשְׁתֵּים לְבְנֵי לוֹט; בְּשֹׂכֵר שֶׁהֵלֵךְ אֶתוֹ לְמִצְרַיִם, וְשִׁתָּק עַל מַה שֶׁהָיָה אוֹמֵר עַל אִשְׁתּוֹ 'אֲחֹתִי הִוא' (בראשית י"ט) – עֲשָׂאוּ כְּבָנוּ: (ה) תִּכְרוּ. לְשׁוֹן מִקָּח; וְכֵן 'אֲשֶׁר כָּרִיתִי לִי' (בראשית מג:לח), שֶׁכֵּן בְּכַרְפִּי הֵיטָם קוֹרִין לְמַכִּירָה – כִּיָּה: (ו) כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ בִּרְכָךְ. לְפִיכָךְ לֹא תִכְפּוּ אֶת טוֹבְתּוֹ לְהִרְאוֹת כְּאֵלוֹ אַתֶּם עֲנִיִּים, אֲלֹא הִרְאוּ עֲצָמְכֶם עֲשִׂירִים: (ז) וַנִּפֶן וַנַּעֲבֹר. לְצַד צָפוֹן, הִפְכְּנוּ פָּנִים לְהֵלֵךְ רוּחַ מִזְרָחִית:

תַּעֲשִׂינָה הַדְּבָרִים. מַה הַדְּבֹרָה הַזֹּאת כְּשֶׁהָיָה מִכָּה אֶת הָאָדָם, מִיָּד מָתָה, אִף הֵם כְּשֶׁהָיוּ נוֹגְעִים בָּכֶם, מִיָּד מֵתִים: (מִה) וְלֹא שָׁמַע ה' בְּקִלְכֶם. כְּבִיכּוֹל עֲשִׂיתֶם מִדַּת רַחֲמֵי כְּאֵלוֹ אֲכֹזְרִי: (מו) וַתֵּשְׁבוּ בְּקֹדֶשׁ יָמִים רַבִּים. תִּשַׁע עֶשְׂרֵה שָׁנָה, שֶׁנֶּאֱמַר 'כַּיָּמִים אֲשֶׁר יִשְׁבַּתֶּם' – בְּשָׂאֵר הַמַּסְעוֹת – וְהֵם הָיוּ שְׁלִשִׁים וּשְׁמוֹנֶה שָׁנָה; תִּשַׁע עֶשְׂרֵה מֵהֶם עָשׂוֹ בְּקֹדֶשׁ, וְתִשַׁע עֶשְׂרֵה שָׁנָה הוֹלְכִים וּמְטַרְפִּים, וְחִזְרוּ לְקֹדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיָּנַעַם בְּמִדְבָּר' (במדבר כ"ט:ג); כִּךְ מִצָּאֵתִי בְּסֹדֶר עוֹלָם: (מז) וַנִּפֶן וַנִּסָּע הַמִּדְבָּרָה. אֵלּוֹ לֹא חֲטָאוּ הָיוּ עוֹבְרִים דֶּרֶךְ הָרָה שַׁעִיר לְכַנֵּס לְאֶרֶץ מִן דְּרוֹמוֹ לְצַפּוֹנוֹ, וּבְשִׁבִיל שְׁקָלְקְלוֹ הִפְּנוּ [וַיִּגְּ הַפְּכוּ] לְצַד הַמִּדְבָּר, שֶׁהוּא בֵּין יָם סוּף לְדְרוֹמוֹ שֶׁל הָרָה שַׁעִיר, וְהֵלְכוּ אֲצֵל דְּרוֹמוֹ מִן הַמַּעְרָב לְמִזְרָח 'דֶּרֶךְ יָם סוּף', דֶּרֶךְ יִצְיָאֵתָן מִמִּצְרַיִם, שֶׁהוּא בְּמִקְצוֹעַ דְּרוֹמִית מִעֲרִבִית; מִשֶּׁם הָיוּ הוֹלְכִים לְצַד הַמִּזְרָח: וַנִּסָּב אֶת הָרָה שַׁעִיר. כָּל דְּרוֹמוֹ עַד אֶרֶץ מוֹאָב:

סדר ב (ב) פָּנּוּ לָכֶם צָפֹנָה. סָבּוּ לָכֶם לְרוּחַ מִזְרָחִית,

יְהוָה אֱלֹהֵי אֶל־תִּצַּר אֶת־מוֹאֵב וְאֶל־תִּתְגַּר בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא־אֶתֶּן לָךְ

ט מֵאֶרֶצוֹ יִרְשָׁה כִּי לִבְנֵי־לוֹט נָתַתִּי אֶת־עַר יִרְשָׁה: הָאֲמִים לְפָנִים יָשְׁבוּ

י בָּהָ עַם גָּדוֹל וְרַב וְרַם כְּעֲנָקִים: רְפָאִים יִחְשְׁבוּ אִף־הֵם כְּעֲנָקִים וְהַמֹּאֲבִים

יא יִקְרְאוּ לָהֶם אֲמִים: וּבִשְׁעֵיר יִשְׁבוּ הַחֲרִים לְפָנֵים וּבְנֵי עֲשׂוּ יִירָשׁוּם

יב וַיִּשְׁמִידוּם מִפְּנֵיהֶם וַיִּשְׁבוּ תַּחְתָּם כַּאֲשֶׁר עָשָׂה יִשְׂרָאֵל לָאָרֶץ יִרְשָׁתוֹ

יג אֲשֶׁר־נָתַן יְהוָה לָהֶם: עֲתָה קָמוּ וְעִבְרוּ לָכֶם אֶת־נַחַל זָרְד וְנַעֲבֹר

יד אֶת־נַחַל זָרְד: וְהַיָּמִים אֲשֶׁר־הִלְכְּנוּ | מִקֶּדֶשׁ בְּרִנֵּעַ עַד אֲשֶׁר־עֲבַרְנוּ

יז אֶת־נַחַל זָרְד שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה עַד־תָּם כָּל־הַדּוֹר אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה

יח מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְהוָה לָהֶם: וְגַם יַד־יְהוָה הָיְתָה בָּם לְהַמָּס

יט מִקֶּרֶב הַמַּחֲנֶה עַד תָּמָם: וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־תָּמוּ כָּל־אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה לָמוּת

זז, יז מִקֶּרֶב הָעָם: וַיְדַבֵּר יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: אֵתָה עֹבֵר י

יח הַיּוֹם אֶת־גְּבוּל מוֹאָב אֶת־עַר: וְקִרְבַּת מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן אֶל־תִּצַּרְם

וְאֶל־תִּתְגַּר בָּם כִּי לֹא־אֶתֶּן מֵאֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹן לָךְ יִרְשָׁה כִּי לִבְנֵי־לוֹט

תרגום אונקלוס

י' לִי לֹא תִצּוֹר עַל מוֹאָבָי וְלֹא תִתְגַּר מִלְּעֶבֶד עַמּוֹן קֶרֶב אֲרִי לֹא אֶתֶּן לָךְ מֵאֶרֶעְהוֹן יְרוּתָא אֲרִי לִבְנֵי לוֹט יִהְיִית יִת לַחֲיַת יְרוּתָא: ט' אִימְתָנִי מִלְּקִדְמִין יִתִּיבוּ בָהּ עִם רַב וְסָגִי וְתִקִּיף כְּגַבְרִיא: י' גְּבַרִיא מִתַּחֲשִׁבִּין אִף אֲנוּן כְּגַבְרִיא וּמוֹאָבָי קֶרֶן לְהוֹן אִימְתָנִי: יא' וּבִשְׁעֵיר יִתִּיבוּ חוֹרָאֵי מִלְּקִדְמִין וּבְנֵי עֲשׂוֹ תְרִיכוֹנִין וְשִׁיזִיאֹוֹנִין מִן קִדְמִיהוֹן וִיתִיבוּ בְּאַתְרֵהוֹן כְּמָא דְעֶבֶד יִשְׂרָאֵל לְאֶרֶע יְרוּתָתִיה דִּיהָב י' לְהוֹן: יב' כְּעַן קוּמוּ וְעִבְרוּ לְכוֹן יִת נַחֲלָא דְזָרְד וְעִבְרִנָא יִת נַחֲלָא דְזָרְד: יג' וַיּוּמִיא דְהַלִּיכְנָא מִרְקָם גִּיאָה עַד דְעִבְרִנָא יִת נַחֲלָא דְזָרְד תִּלְתִּין וְתִמְנֵי שָׁנִין עַד דְסָף כָּל דְרָא גּוֹבְרִי מְגִיחִי קֶרֶבָא מְגוּ מְשִׁרִיתָא כְּמָא דְקִיָּים י' לְהוֹן: יד' וְאִף מִחָא מִן קֶדָם י' הָיָה בְּהוֹן לְשִׁיזִיּוֹתֵהוֹן מְגוּ מְשִׁרִיתָא עַד דְשְׁלִימוּ: טו' וְהָיָה כִּד שְׁלִימוּ כָּל גּוֹבְרִי מְגִיחִי קֶרֶבָא לְמַמַּת מְגוּ עַמָּא: טז' וּמִלִּיל י' לִי לְמִימַר: יז' אֵת עֹבֵר יוֹמָא דִּין יִת תַּחוּם מוֹאָב יִת לַחֲיַת: יח' וְתִתְקַרֵּב לְקִבִּיל בְּנֵי עַמּוֹן לֹא תִצּוֹר עֲלֵיהוֹן וְלֹא תִתְגַּר מִלְּעֶבֶד עַמּוֹן קֶרֶב אֲרִי לֹא אֶתֶּן מֵאֶרֶע בְּנֵי עַמּוֹן לָךְ יְרוּתָא אֲרִי לִבְנֵי לוֹט

פירוש רש"י

שְׁאִימְתָם מְטִילַת עַל הַבְּרִיּוֹת, וְכֵן 'וּבִשְׁעֵיר יִשְׁבוּ הַחֲרִים' (בפסוק הבא) – וְנָתַתִּים לִבְנֵי עֲשׂוֹ: (יא) 'יִירָשׁוּם'. לְשׁוֹן הוֹה, כְּלוּמַר, נָתַתִּי בָהֶם כָּח שֶׁהָיוּ מוֹרִישִׁים אוֹתָם וְהוֹלְכִים: (יד) [וְגַם יד ה'] הָיְתָה בָּם. לְמַהֵר וּלְהַמָּס בְּתוֹךְ אַרְבָּעִים שָׁנָה, שֶׁלֹּא יִגְרְמוּ לִבְנֵיהֶם עוֹד לְהַתְעַכֵּב בַּמִּדְבָּר: (טו–טז) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר תָּמוּ וְגו' וַיְדַבֵּר ה' אֵלַי וְגו'. אֲבָל מִשְׁלֹחַ הַמְּרַגְלִים עַד כָּאֵן לֹא נֶאֱמַר בְּפֶרֶשׁה זֹו 'וַיְדַבֵּר' אֲלֵא 'וַיֹּאמֶר': לְלַמֶּדְךָ, שֶׁכָּל שְׁלֹשִׁים וּשְׁמוֹנֶה שָׁנָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל נִזְוָפִים, לֹא נִתְיַחַד עִמּוֹ הַדְּבוּר בְּלִשׁוֹן חֲבֵה פָּנִים אֶל פָּנִים וַיִּשׁוּב הַדַּעַת: לְלַמֶּדְךָ, שֶׁאֵין הַשְׁכִּינָה שׁוֹרָה עַל הַנְּבִיאִים אֲלֵא בְּשִׁבִּיל יִשְׂרָאֵל: אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה. מִכָּן עֲשָׂרִים שָׁנָה הֵיוּצֵאִים בְּצִבָּא: (יז–יח) אֵתָה עֹבֵר הַיּוֹם אֵת גְּבוּל מוֹאָב וְגו' וְקִרְבַּת מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן. מִכָּאֵן, שֶׁאֲרָץ עַמּוֹן לְצַד צָפוֹן:

(ח) וְאֵל תִּתְגַּר בָּם מִלְּחָמָה. לֹא אֶסֶר לָהֶם עַל מוֹאָב אֲלֵא מִלְּחָמָה, אֲבָל מִיִּרְאִים הָיוּ אוֹתָם וְנִרְאִים לָהֶם כְּשֶׁהֵם מְזִינִים, לְפִיכָךְ כְּתִיב 'וַיִּגֵּר מוֹאָב מִפְּנֵי הָעָם' (במדבר יט:ב) – שֶׁהָיוּ שׁוֹלְלִים וּבוֹזְזִים אוֹתָם: אֲבָל בְּבִנֵּי עַמּוֹן נֶאֱמַר 'וְאֵל תִּתְגַּר בָּם' (להלן פסוק יח) – שׁוּם גְּרוּי!, בְּשִׁכַּר צְנִיעוּת אֲמָם, שֶׁלֹּא פִּרְסָמָה עַל אֲבִיהָ כְּמוֹ שֶׁעָשְׂתָה הַבְּכִירָה שֶׁקִּרְאָה שֵׁם בְּנָה מוֹאָב: עַר. שֵׁם הַמְּדִינָה: (ט) הָאֲמִים לְפָנִים וְגו'. אֵתָה סְבוּר שֶׁזֹּו אֲרָץ רְפָאִים שְׁנַתִּית לֹו לְאַבְרָהָם (בראשית יב:ב), לְפִי שֶׁהָאֲמִים, שֶׁהֵם רְפָאִים יִשְׁבוּ בָּהּ לְפָנִים, אֲבָל לֹא זֹו הִיא, כִּי אוֹתָן רְפָאִים הוֹרִשְׁתִּי מִפְּנֵי בְנֵי לוֹט וְהוֹשְׁבֵתִים תַּחְתָּם: (י) רְפָאִים יִחְשְׁבוּ וְגו'. רְפָאִים הָיוּ נִחְשְׁבִין אוֹתָם אֲמִים, 'כְּעֲנָקִים' הַנִּקְרָאִים רְפָאִים, עַל שֵׁם שֶׁכָּל הַרוֹאֶה אוֹתָם יִדְּיו מִתְרַפּוֹת: אֲמִים. עַל שֵׁם

מפתח סדרי התנ"ך

השווה את פסוק יח כאן עם ראש סדר כח בירמיה: לִכֵּן הִנֵּה יָמִים בָּאִים נֹאֲמֵה' וְהַשְׁמַעְתִּי אֶל־רַבֹּת בְּנֵי־עַמּוֹן תְּרוּעַת מִלְחָמָה וְהָיְתָה לְתֵל שְׁמָמָה וּבִנְתִּיהָ בָּאֵשׁ תִּצְתַּנֶּה וְיִרְשׁ יִשְׂרָאֵל אֶת־יִרְשׁוֹ אָמַר ה':

יט נתתיה ירשה: ארץ־רפאים תחשב אף־הוא רפאים ישבו־בה לפנים
 כ והעמנים יקראו להם זמזמים: עם גדול ורב ורם כענקים וישמידם יהוה
 כא מפניהם ויירשם וישבו תחתם: כאשר עשה לבני עשו הישבים בשעיר
 אשר השמיד את־החרי מפניהם ויירשם וישבו תחתם עד היום הזה:
 כב והענים הישבים בחצרים עד־עזה כפתרים היצאים מכפתר השמידם
 כג וישבו תחתם: קומו סעו ועברו את־נחל ארנן ראה נתתי בידך
 את־סיחון מלך־חשבון האמרי ואת־ארצו החל רש והתגר בו מלחמה:
 כד היום הזה אחל תת פחדך ויראתך על־פני העמים תחת כל־השמים
 כה אשר ישמעון שמעך ורגזו וחלו מפניך: ואשלח מלאכים ממדבר
 כו קדמות אל־סיחון מלך־חשבון דברי שלום לאמר: אעברה בארצך
 כז בדרך בדרך אלך לא אסור ימין ושמאול: אכל בכסף תשברני ואכלתי
 כח ומים בכסף תתן־לי ושתיתי רק אעברה ברגלי: כאשר עשוי לי בני
 עשו הישבים בשעיר והמואבים הישבים בער עד אשר־אעבר
 כט את־הירדן אל־הארץ אשר־יהוה אלהינו נתן לנו: ולא אבה סיחון מלך

תרגום אונקלוס

יהבתי ירותא: יט ארע גבריא מתחשבא אף היא גברין יתיבו בה מלקדמין ועמונאי קרן להון חשבני: כ עם רב וסגי
 ותקיף בגבריא ושיציונו יי מן קדמיהון ותריכונון ויתיבו באתרהון: כא כמא דעבר לבני עשו דיתבין בשעיר דשיצי
 ית חוראי מן קדמיהון ותריכונון ויתיבו באתרהון עד יומא הדין: כב ועואי דיתבין ברפיח עד עזה קפוטקאי דנפקו
 מקפוטקאי שיציונון ויתיבו באתרהון: כג קומו טולו ועברו ית נחלא דארנון חזי דמסרית בידך ית סיחון מלכא
 דחשבון אמוראה וית ארעיה שרי לתרכותיה ואתגרי למעבר עמיה קרב: כד יומא הדין אשרי למתן זיעתך ודחלתך
 על אפי עממא דתחות כל שמיא דישמעון שמעך ויזועון ויתברון מן קדמך: כה ושלחית אנגדין ממדבר קדמות לות
 סיחון מלכא דחשבון פתגמי שלמא למימר: כו אעבר בארעך באורחא באורחא איזיל לא אסטי לימינא ולשמאלא:
 כז עבורא בכסף תזבין לי ואיכול ומיא בכסף תתין לי ואשתי לחוד אעבר ברגלי: כח כמא דעברו לי בני עשו
 דיתבין בשעיר ומואבאי דיתבין בלחית עד דאעבר ית ירדנא לארעא דיי אלהנא יהיב לנא: כט ולא אבא סיחון מלכא

פירוש רש"י

(יט) ארץ רפאים תחשב. ארץ רפאים נחשבת אף הוא לפי שהרפאים ישבו בה לפנים, אבל לא זו היא שנתתי לאברהם: (כב) והענים הישבים בחצרים וגו'. ענים מפלשתים הם, שעממם הם נחשבים בספר יהושע, שנאמר 'חמשת סרני פלשתים העזתי והאשדודי האשקלוני הגתי והעקרוני והענים' (יהושע ח:ג); ומפני השבועה שנשבע אברהם לאבימלך, לא יכלו ישראל להוציא ארצם מידם, והבאתי עליהם 'כפתרים' והשמידם וישבו תחתם, ועכשו אתם מתרים לקחתה מידם: (כד) תחת כל השמים. למד, שעמדה חמה למשה ביום מלחמת עוג [יג סיחון], ונודע הדבר 'תחת כל השמים': (כה) ממדבר

קדמות. אף על פי שלא צוני המקום לקרא לסיחון לשלום, למדתי ממדבר סיני – מן התורה שקדמה לעולם. כשפא הקדוש ברוך הוא לתנה לישראל, חזר אותה על עשו וישמעאל; וגלוי לפניו שלא יקבלוה, ואף על פי כן פתח להם בשלום; אף אני קדמתי את סיחון בדברי שלום. דבר אחר: 'ממדבר קדמות' – ממך למדתי, שקדמת לעולם, יכול היית לשלח ברק אחד ולשרף את המצרים, אלא שלחתני מן המדבר אל פרעה לאמר 'שלח את עמי' (שמות ג:טו) – במתוון: (כח) כאשר עשו לי בני עשו. לא לענין לעבר בארצם, אלא לענין מכר אכל ומים: עד אשר אעבר את הירדן. מוסב על 'אעברה בארצך' (לעיל פסוק כו):

מפתח סדרי התנך

לאור דברי רש"י כאן בפסוק כה ניתן להבין את קביעת הפסוק כִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ וְקִרְאתָ אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם לראש סדר טז בספר דברים. מפירושו הראשון למדנו שקוראים לשלום גם למי שגלוי וידוע שיסרב. מפירושו השני למדנו שלא רק תוכן הפניה היא לשלום, אלא גם סגנון הדיבור הוא של שלום, דיבור מתון ורגוע.

- ב חֲשַׁבֹּן הָעֲבָרָנוּ בּוּ כִּי־הִקְשָׁה יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֶת־רוּחוֹ וְאָמַץ אֶת־לִבּוֹ דברים
- ג א לְמַעַן תִּתּוּ בִידְךָ כִּיּוֹם הַזֶּה: וַיֹּאמֶר יְהוָה ה' וְשִׁי i
- אֲלֵי רֹאֵה הַחֲלֵתִי תֵת לִפְנֶיךָ אֶת־סִיחֹן וְאֶת־אַרְצוֹ הַחֵל רֹשׁ לְרֶשֶׁת
- ב אֶת־אַרְצוֹ: וַיֵּצֵא סִיחֹן לִקְרָאתָנוּ הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה יִהְיֶה:
- ג, ד וַיִּתְּנֵהוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לִפְנֵינוּ וַנֶּךְ אֹתוֹ וְאֶת־בָּנוּ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ: וַנִּלְכֹּד
- אֶת־כָּל־עָרָיו בַּעַת הַהוּא וַנַּחֲרֵם אֶת־כָּל־עִיר מֵתָם וְהַנָּשִׁים וְהַטָּף לֹא
- ה הִשְׁאֲרָנוּ שְׂרִיד: רַק הַבְּהֵמָה בָּזְזָנוּ לָנוּ וּשְׁלַל הָעָרִים אֲשֶׁר לָכְדָנוּ:
- ו מַעְרָעַר אֲשֶׁר עַל־שְׁפַת־נַחַל אַרְנָן וְהָעִיר אֲשֶׁר בְּנַחַל וְעַד־הַגִּלְעָד לֹא
- ז הִיְתָה קְרִיָּה אֲשֶׁר שָׁגְבָה מִמֶּנּוּ אֶת־הַכָּל נָתַן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לִפְנֵינוּ: רַק
- אֶל־אַרְץ בְּנֵי־עַמּוֹן לֹא קָרַבְתָּ כָּל־יָד נָחַל יַבֵּק וְעָרֵי הָהָר וְכָל אֲשֶׁר־צִוָּה
- ח יְהוָה אֱלֹהֵינוּ: וַנִּפֶן וַנַּעַל דֶּרֶךְ הַבָּשָׁן וַיֵּצֵא עֹגֹ מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן לִקְרָאתָנוּ
- ט הוּא וְכָל־עַמּוֹ לְמַלְחָמָה אֲדָרְעִי: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֲלֵי אֶל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי
- בִּידְךָ נָתַתִּי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־אַרְצוֹ וְעָשִׂיתָ לוֹ כְּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ
- י לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחִשְׁבֹּן: וַיִּתֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּיָדָנוּ גַּם
- אֶת־עֹג מֶלֶךְ־הַבָּשָׁן וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וַנַּכֵּהוּ עַד־בִּלְתִּי הִשְׁאִיר־לוֹ שְׂרִיד:
- יא וַנִּלְכֹּד אֶת־כָּל־עָרָיו בַּעַת הַהוּא לֹא הִיְתָה קְרִיָּה אֲשֶׁר לֹא־לָקַחְנוּ מֵאֲתָם

תרגום אונקלוס

דחשבון למשבקנא למעבר בתחומיה ארי אקשי יי אלהיך ית רוחיה ותקיף ית לביה בדיל למסריה בידך כיומא הדין: א ואמר יי לי חזי דשריתי למסר קדמך ית סיחון וית ארעיה שרי לתרכותיה למירת ית ארעיה: ב ונפק סיחון לקדמותנא הוא וכל עמיה לאגחא קרבא ליהי: ג ומסריה יי אלהנא קדמנא ומחינא יתיה וית בנוהי וית כל עמיה: ד וכבשנא ית כל קרווהי בעדנא ההוא וגמנא ית כל קרויא גובריא ונשיא וטפלא לא אשאנא משיזיב: ה לחוד בעירא בנא לנא ועדי קרויא דכבשנא: ו מערוער דעל כיה נחלא דארנון וקרתא דבנחלא ועד גלעד לא הות קרתא דתקיפת מנא ית כולא מסר יי אלהנא קדמנא: ז לחוד לארע בני עמון לא קריבתא כל כיה נחל יובקא וקרורי טורא וכל דפקיד יי אלהנא: ח ואתפנינא וסליקנא לאורח מתנן ונפק עוג מלכא דמתנן לקדמותנא הוא וכל עמיה לאגחא קרבא לאדרעי: ט ואמר יי לי לא תדחל מניה ארי בידך מסרית יתיה וית כל עמיה וית ארעיה ותעביד ליה כמא דעבדתא לסיחון מלכא אמורא דיתיב בחשבון: י ומסר יי אלהנא בידנא אף ית עוג מלכא דמתנן וית כל עמיה ומחינהי עד דלא אשתאר ליה משיזיב: יא וכבשנא ית כל קרווהי בעדנא ההוא לא הות קרתא דלא נסיבנא מנהון

פירוש רש"י

סדר ג (א) החלתי תת לפניך. כפה שר של אמוריים שלמעלה תחת רגליו של משה, והדריכו על צוארו: (ב) ויצא סיחון. לא שלח בשביל עוג לעזר לו, ללמדך שלא היו צריכים זה לזה: (ג) ואת בנו. 'בנו' כתיב, שהיה לו בן גבור כמותו: (ד) מתם. אנשים. בבזת סיחון נאמר 'בזזנו לנו' (פסוק ה) – לשון בזזה, שהיתה חביבה עליהם ובזזים איש לו; וכשבאו לבזת עוג, כבר היו שבעים ומלאים, והיתה בזויה בעיניהם, ומקרעין ומשליכין בהמה

ובגדים, ולא נטלו כי אם כסף וזהב, לכך נאמר 'בזזנו לנו' (להלן ג:יז) – לשון בזיון. כך נדרש בספרי בפרשת וישב ישראל בשטים: (ז) כל יד נחל יבק. כל אצל נחל יבק: וכל אשר צוה ה' אלהינו. שלא לכבש – הנחנו: (ח) ונפן ונעל. כל לצד צפון עליה היא: (ט) אל תירא אתו. ובסיחון לא הצרך לומר 'אל תירא אתו' ? אלא מתירא היה משה שלא תעמד לו זכות ששמש לאברהם, שנאמר 'ויבא הפליט' (בראשית יא:יג) והוא עוג:

סדר ב פותח באיסור התגרות בעשו היושב בארצו אחיכם בני־עשו... כי לא־אתן לכם מארצם עד מדרך כף־רגל כי־ירשה לעשו נתתי את־הר שעיר: רש"י (לעיל ד) מביא את המדרש עד שיבוא יום דריסת כף רגל על הר הזיתים. וכך פותחת ההפטרה וְעָלוּ מוֹשָׁעִים בְּהַר צִיּוֹן לְשַׁפֵּט אֶת־הָרָר עֲשׂוֹ וְהִיְתָה לָהּ הַמְּלוּכָה: ספר תרי עשר אחד הוא וההפטרה (תרי עשר, ט:א–ז, כז) ממשיכה בנבואת יונה על עונש החוטאים, ועל עוצמת הקשר עם ה' והתשובה אליו.

דברים

יב ששים עיר כל־חבל אֲרָגָב מַמְלַכְת עֹג בַּבְּשָׁן: כָּל־אֱלֹה עָרִים בְּצִרְתָּ
 יג חֹמֶה גְבוּהָ דִלְתִּים וּבְרִיחַ לְבַד מֵעָרֵי הַפְּרָזִי הָרְבֵּה מְאֹד: וַנִּחְרַם אוֹתָם
 כְּאֲשֶׁר עָשִׂינוּ לְסִיחֹן מֶלֶךְ חֲשִׁבוֹן הַחֶרֶם כָּל־עִיר מִתָּם הַנָּשִׁים וְהַטָּף:
 יד, טו וְכָל־הַבְּהֵמָה וּשְׁלַל הָעָרִים בָּזְזוּנוּ לָנוּ: וַנִּקָּח בָּעֵת הַהוּא אֶת־הָאָרֶץ מִיַּד
 שְׁנֵי מַלְכֵי הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר בַּעֲבַר הַיַּרְדֵּן מִנַּחַל אַרְנֹן עַד־הַר חֶרְמוֹן:
 טז, יז צִידֻנִּים יִקְרְאוּ לְחֶרְמוֹן שְׁרֵן וְהָאֱמֹרִי יִקְרְאוּ־לוֹ שְׁנִיר: כָּל | עָרֵי
 הַמִּישֹׁר וְכָל־הַגִּלְעָד וְכָל־הַבְּשָׁן עַד־סֹלְכָה וְאֶדְרַעִי עָרֵי מַמְלַכְת עֹג
 יח בַּבְּשָׁן: כִּי רָק־עֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן נִשְׂאָר מִיתֵר הָרָפָאִים הִנֵּה עָרְשׁוֹ עָרֵשׁ
 בְּרָזֶל הִלָּה הוּא בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן תִּשַׁע אַמּוֹת אָרְכָּהּ וְאַרְבַּע אַמּוֹת
 יט רָחְבָּהּ בְּאֻמַּת־אִישׁ: וְאֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת יִרְשְׁנוּ בָּעֵת הַהוּא מֵעֶרְעָר
 כ אֲשֶׁר־עַל־נַחַל אַרְנֹן וְחֻצֵי הַר־הַגִּלְעָד וְעָרָיו נָתַתִּי לְרֵאוּבֵנִי וְלַגָּדִי: וְיִתֵּר
 הַגִּלְעָד וְכָל־הַבְּשָׁן מַמְלַכְת עֹג נָתַתִּי לְחֻצֵי שִׁבְט הַמְּנַשֶּׁה כָּל חֵבֶל
 כא הָאֲרָגָב לְכָל־הַבְּשָׁן הַהוּא יִקְרָא אֶרֶץ רָפָאִים: יֹאִיר בֶּן־מְנַשֶּׁה לָקַח
 אֶת־כָּל־חֵבֶל אֲרָגָב עַד־גְּבוּל הַגִּשּׁוּרִי וְהַמַּעֲכָתִי וַיִּקְרָא אֹתָם עַל־שְׁמוֹ
 כב אֶת־הַבְּשָׁן חֹת יֹאִיר עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וְלִמְכִיר נָתַתִּי אֶת־הַגִּלְעָד:

שביעי

תרגום אונקלוס

שתי קרוין כל בית פֿלך טרכונא מלכותיה דעוג במתנן: יב כל אלן קרוין כריכן מקפן שור רם דילהון דשין ועברין בר מקרוי פצחיא דסגיאן לחדא: יג וגמרנא יתהון כמא דעבדנא לסיחון מלכא דחשבון גמרנא כל קרויא גובריא נשיא וטפלא: יד וכל בעירא ועדי קרויא בזנא לנא: טו ונסיבנא בעדנא ההוא ית ארעא מיד תרין מלכי אמורא דבעברא דירדנא מנחלא דארנן עד טורא דחרמון: טז צידונאי קרן לחרמון שרין ואמוראי קרן ליה טור תלגא: יז כל קרוי מישרא וכל גלעד וכל מתנן עד סלכה ואדרעי קרוי מלכותיה דעוג במתנן: יח ארי לחוד עוג מלכא דמתנן אשתאר משאר גבריא הא ערשיה ערשא דברזלא הלא היא ברבת בני עמון תשע אמן אורכה וארבע אמן פותיה באמת מלך: יט וית ארעא הדא יריתנא בעדנא ההוא מערוער דעל נחלא דארנן ופלגות טורא דגלעד וקרויהי יהבית לשיבט ראובן ולשיבט גד: כ ושאר גלעד וכל מתנן מלכותיה דעוג: יחבית לפלגות שבטא דמנשה כל בית פֿלך טרכונא לכל מתנן ההוא מתקרי ארע גבריא: כא יאיר בר מנשה נסיב ית כל בית פֿלך טרכונא עד תחום גשורא ואפיקירוס וקרא יתהון על שמה ית מתנן כפרני יאיר עד יומא הדין: כב ולמכיר יהבית ית גלעד:

פירוש רש"י

(יא) חבל ארגב. מתרגמין 'בית פֿלך טרכונא'. וראיתי תרגום ירושלמי במגלת אסתר קורא פֿלטיין – טרכונין; למדתי: 'חבל ארגוב' – הפרכא של היכל המלך, כלומר שהמלכות נקראת על שמה; וכן 'את ארגב' דמלכים (כח:יט) – אצל היכל המלך הרגו פֿקח בן רמליהו לפקחיה בן מנחם: (יב) מערי הפרזי. פרוזות ופתוחות בלא חומה, וכן 'פרוזות תשב ירושלם' (תרי עשר, זכריה, טז:כו): (יג) החרם. לשון הוה – הלוד וכלות: (טו) מיד. מרשות: (טז) צידנים יקראו לחרמון וגו'. ובמקום אחר הוא אומר 'ועד הר שיאן הוא חרמון' (להלן ה:ח) – הרי לו ארבעה שמות. למה הצרכו לכתב? להגיד שבח ארץ ישראל,

שהיו ארבע מלכיות מתפארות בכך: זו אומרת 'על שמי יקרא', וזו אומרת: 'על שמי יקרא': שניר. הוא שלג בלשון אשכנזי ובלשון כנעני: (יח) מיתר הרפאים. שהרגו אמרפל וחבריו בעשתרות קרנים, והוא פלט מן המלחמה, שנאמר 'ויבא הפליט' (בראשית יא:יג) – זהו עוג: באמת איש. באמת עוג: (יט) ואת הארץ הזאת. האמורה למעלה 'מנחל ארנן עד הר חרמון' (לעיל פסוק טו) 'ירשנו בעת ההוא': מערער אשר על נחל ארנן. אינו מחבר לראשו של מקרא אלא לסופו – על 'נתתי לראובני ולגדי' אבל לענין ירשה – עד הר חרמון היה: (כ) ההוא יקרא ארץ רפאים. היא אותה שנתתי לאברהם:

ג

דברים

כג וְלִרְאוּבֵנִי וּלְגָדִי נָתַתִּי מִן־הַגִּלְעָד וְעַד־נַחַל אֲרָנָן תּוֹךְ הַנַּחַל וּגְבֹל וְעַד
 כד יֶבֶק הַנַּחַל גְּבֹול בְּנֵי עַמּוֹן: וְהָעֲרֵבָה וְהִירְדֵן וּגְבֹל מִכְנָז וְעַד יַם
 כה הָעֲרֵבָה יַם הַמֶּלַח תַּחַת אֲשֶׁר־הָיָה הַפְּסָגָה מִזְרַחָה: וְאַצּוּ אֶתְכֶם בְּעֵת הַהוּא
 לאמֹר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָכֶם אֶת־הָאָרֶץ הַזֹּאת לְרִשְׁתָּהּ חֲלוּצִים
 כו תַּעֲבִרוּ לִפְנֵי אַחֲיֵכֶם בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל כָּל־בְּנֵי־חֵיל: רַק נְשִׁיכֶם וְטַפְכֶּם
 כז וּמִקְנֵכֶם יִדְעֵתִי כִּי־מִקְנֶה רַב לָכֶם יֵשְׁבוּ בְּעָרֵיכֶם אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם: עַד
 אֲשֶׁר־יָנִיחַ יְהוָה לְאַחֲיֵכֶם כָּכֶם וַיִּרְשׁוּ גַם־הֵם אֶת־הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְהוָה
 אֱלֹהֵיכֶם נָתַן לָהֶם בְּעֶבֶר הִירְדֵן וּשְׁבַתָם אִישׁ לִירֻשָּׁתוֹ אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם:
 כח וְאֶת־יְהוֹשֻׁעַ צִוִּיתִי בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר עֵינֶיךָ הֲרֹאת אֶת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה
 יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם לְשָׁנִי הַמְּלָכִים הָאֵלֶּה כִּן־יַעֲשֶׂה יְהוָה לְכָל־הַמַּמְלָכוֹת
 כט אֲשֶׁר אִתָּה עִבְר שָׁמָּה: לֹא תִירָאוּם כִּי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם הוּא הַנִּלְחָם
 ד א לָכֶם: וְאַתְחַנֵּן אֶל־יְהוָה בְּעֵת הַהוּא לֵאמֹר: וְאַתְחַנֵּן
 ב אֲדֹנָי יְהוָה אֶתָּה הַחַלּוֹת לְהִרְאוֹת אֶת־עַבְדְּךָ אֶת־גְּדֻלָּתְךָ וְאֶת־יָדְךָ הַחֲזָקָה

תרגום אונקלוס

כג ולשיבט ראובן ולשיבט גד יהבית מן גלעד ועד נחל ארנן וגו' נחל ותחומיה ועד יובקא ונחל תחומא דבני
 עמון: כד ומישראל וירדנא ותחומיה מגניסר ועד ימא דמישראל ימא דמלחא תחות משפך מי רמתא מדנחא: כה ופקידית
 יתכון בעדנא ההוא למימר יי אלהכון יהב לכון ית ארעא הדא למירתה מזרזין תעברון קדם אחיכון בני ישראל כל
 מזרז חילא: כז לחוד נשיכון וטפלכון ובעירכון ידענא ארי בעיר סגי לכון יתבון בקרויכון דיהבית לכון: כז עד דינח
 יי לאחיכון כותכון וירתון אף אנון ית ארעא דיי אלהכון יהב להון בעברא דירדנא ותתובון גבר לירותתיה
 דיהבית לכון: כח וית יהושע פקידית בעדנא ההוא למימר עינך חזאה ית כל דעבד יי אלהכון לתרין מלכיא האלין כן
 יעביד יי לכל מלכותא דאת עבר לתמן: כט לא תדחלון מזהון ארי יי אלהכון מימריה מגיח לכון: א וצליתי
 קדם יי בעדנא ההוא למימר: ב יי אלהים את שריתא לאחזאה ית עבדך ית רבותך וית ידך תקיפתא
 פירוש רש"י

(כג) תוך הנחל וגבול. כל הנחל ועוד מעבר לשפתו, כלומר: עד ועד בכלל ויותר מכאן: (כד) מכנז. מעבר הירדן המערבי היא, ונחלת בני גד מעבר הירדן המזרחי, ונפל בגורלם רחב הירדן כנגדם ועוד מעבר שפתו עד כנרת, וזהו שנאמר 'והירדן וגבול הירדן ומעבר לו': (כה) ואצו אתכם. לבני גד וראובן היה מדרב: לפני אחיכם. הם היו הולכים לפני ישראל למלחמה, לפי שהיו גבורים ואויבים נופלים לפניהם, שנאמר 'טרף זרוע אף קדקד' (דברים כז:ב):

סדר ד (א) ואתחנן. אין 'חנן' בכל מקום אלא לשון מתנת חנם; אף על פי שיש להם לצדיקים לתלות במעשיהם הטובים, אין מבקשים מאת המקום אלא מתנת חנם, לפי שאמר לו: 'וחנתי את אשר אחן' (שמות כה:מ) אמר לו בלשון 'ואתחנן'.

בסדר ג החלית לת לפניך... אתה ה' נתן ה' א' לפנינו: ויאמר ה' אלי אל-תירא אתו... ואת-יהושע צויתי בעת ההוא לאמר עיניך הראת את כל-אשר עשה ה' א' לשני המלכים האלה כן-יעשה ה' לכל-הממלכות אשר אתה עבר שמה: לא תיראום כי ה' א' הוא הנלחם לכם: ובהפטרה מימוש ההבטחות (יהושע ו:ה-ז, יח:א) אז ידבר יהושע לה' ביום תת ה' את-האמרי לפני בני ישראל... עד-יקם גוי איביו הלא-היא כתובה על-ספר הישר... ולא היה כיום ההוא לפניו ואחריו לשמע ה' בקול איש כי ה' נלחם לישראל.. ויאמר אליהם יהושע אל-תיראו ואל-תחתו חזקו ואמצו כי ככה יעשה ה' לכל-איביכם אשר אתם נלחמים אותם... ואת כל-המלכים האלה ואת-ארצם לכד יהושע פעם אחת כי ה' אלהי ישראל נלחם לישראל:

סדר	פסוק	ולמנהג הספרדים והאשכנזים: היא הפטרת סדרת דברים	פרשה	
א	א	חֲזוֹן יִשְׁעִיהוּ בֶן-אֲמוֹץ אֲשֶׁר חָזָה עַל-יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם בְּיָמֵי עֲזִיָּהוּ יוֹתֵם אָחֻז יַחֲזִקִיָּהוּ מֶלֶכִי יְהוּדָה: שָׁמְעוּ שָׁמַיִם וְהֶאֱזִינִי אֲרֶץ כִּי יְהוָה דִּבֶּר בָּנִים גְּדֹלְתִי וְרוֹמְמָתִי וְהֵם פָּשְׁעוּ בִּי: יָדַע שׁוֹר קִנְהוּ וַחֲמֹר אֲבוֹס בַּעֲלָיו יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עַמִּי לֹא הִתְבּוֹנֵן: הוּא גוֹי חֲטָא עִם כְּבֹד עוֹן זָרַע מְרָעִים בָּנִים מִשְׁחִיתִים עֲזְבוּ אֶת-יְהוָה נֶאֱצָו אֶת-קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל נָזְרוּ אַחֲזֹר: עַל מָה תִּכּוּ עוֹד תּוֹסִיפוּ סָרָה וְכָל-רֹאשׁ לַחֲלִי וְכָל-לֵבָב דָּוִי: מִכֶּף-רֶגֶל וְעַד-רֹאשׁ אֵין-בּוֹ מָתָם פָּצַע וַחֲבוּרָה וּמִכָּה טְרִיָּה לֹא-זָרוּ וְלֹא חָפְשׁוּ וְלֹא רִכְכָּה בְּשֶׁמֶן: אֲרָצְכֶם שְׁמָמָה עָרֵיכֶם שָׁרְפוֹת אֵשׁ אֲדַמְתֶּכֶם לִנְגִדְכֶם זָרִים אָכְלִים אֹתָהּ וּשְׁמָמָה כְּמַהֲפַכַת זָרִים: וְנוֹתְרָה בַת-צִיּוֹן כְּסֻכָּה בְּכָרֶם כְּמִלוּנָה בְּמִקְשָׁה כְּעִיר נְצוּרָה: לוּלִי יְהוָה צְבָאוֹת הוֹתִיר לָנוּ שְׂרִיד כְּמַעֲט כֶסֶדֶם הָיִינוּ לַעֲמָרָה דְּמִינוּ: פ	א	התחלת הפטרת מסעי לתימנים
ב	ב	שָׁמְעוּ דְּבַר-יְהוָה קָצִינֵי סֹדֶם הֶאֱזִינוּ תוֹרַת אֱלֹהֵינוּ עִם עֲמָרָה: לְמַה-לִּי רַב-זְבָּחֵיכֶם יֹאמֶר יְהוָה שְׁבַעְתִּי עֲלוֹת אֵילִים וַחֲלָב מְרִיאִים וְדָם פָּרִים וּכְבָּשִׁים וְעִתּוּדִים לֹא חֲפָצְתִּי: כִּי תִבְאוּ לִרְאוֹת פָּנֵי מִי-בִקֵּשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם רִמַּס חֲצָרִי: לֹא תוֹסִיפוּ הִבִּיא מִנְחַת-שָׁוָא קִטְרֹת תוֹעֵבָה הִיא לִי חֹדֶשׁ וְשִׁבְתָּ קְרָא מְקָרָא לֹא-אוּכַל אֲוֹן וְעֲצָרָה: חֲדָשִׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שִׁנְאָה נִפְשִׁי הָיוּ עָלַי לְטָרָח נִלְאִיתִי נִשְׂאָ: וּבִפְרֹשְׁכֶם כְּפִיכֶם אֲעֲלִים עֵינִי מִכֶּם גַּם כִּי-תִרְבוּ תִפְלָה אֵינֶנִּי שֹׁמֵעַ יְדֵיכֶם דְּמִים מְלָאוּ: רַחֲצוּ הַזְכּוֹ הַסִּירוּ רָע מֵעַלְלֵיכֶם מִנְּגִד עֵינֵי חֲדְלוּ הָרַע: לְמַדּוֹ הֵיטֵב דִּרְשׁוּ מִשְׁפָּט אֲשֶׁרוֹ חֲמוּץ שִׁפְטוֹ יָתוֹם רִיבוֹ אֲלַמְּנָה: לְכוּ-נָא וְנוֹכַחָה יֹאמֶר יְהוָה ג	ב	התחלת הפטרת מסעי לתימנים
ג	ג	אִם-יְהִיוּ חֲטָאֵיכֶם כְּשָׁנִים כְּשֶׁלֶג יִלְבִּינוּ אִם-יֵאֲדִימוּ כְּתוֹלַע כְּצֶמֶר יִהְיוּ: אִם-תֹּאבּוּ וּשְׁמַעְתֶּם טוֹב הָאָרֶץ תֹּאכְלוּ: וְאִם-תִּמָּאֲנוּ וּמְרִיתֶם חָרַב תֹּאכְלוּ כִּי פִי יְהוָה דִּבֶּר: ח	ג	התחלת הפטרת מסעי לתימנים
ד	ד	אֵיכָה הִיְתָה לְזוֹנָה קָרְיָה נְאֻמָּה מְלֹאֲתִי מִשְׁפָּט צֶדֶק יֵלִין בָּהּ וְעֵתָה מְרֻצָּחִים: כְּסֶפֶךְ הִיָּה לְסִיגִים סִבְאָךְ מְהוּל בָּמִים: שְׂרִיף סוֹרְרִים וַחֲבָרִי גִנְבִים כָּלּוּ אֶהָב שֹׁחַד וְרֹדֶף שְׁלֹמֹנִים יָתוֹם לֹא יִשְׁפֹטוּ וְרִיב אֲלַמְּנָה לֹא-יָבוֹא אֲלֵיהֶם: לָכֵן נֹאֵם ה	ד	התחלת הפטרת מסעי לתימנים

הָאֲדוֹן יְהוָה צְבָאוֹת אֲבִיר יִשְׂרָאֵל הוּא אֲנַחֵם מִצָּרֵי וְאֲנַקְמָה מֵאוֹיְבָיו׃
כז, כו וְאֲשִׁיבָה יָדִי עָלֶיךָ וְאֶצְרֶךָ כִּכֹּר סִיגֶיךָ וְאֶסִּירָה כָּל־בְּדִילֶיךָ׃ וְאֲשִׁיבָה
שִׁפְטֶיךָ כִּבְרָאשׁוֹנָה וְיַעֲצִיךָ כִּבְתָּחֻלָּה אַחֲרֵי־כֵן יִקְרָא לָךְ עֵיר הַצֹּדֵק
כח, כז קִרְיָה נְאֻמָּנָה׃ צִיּוֹן בְּמִשְׁפַּט תִּפְדָּה וְשָׁבִיָּה בַצִּדְקָה׃^ו וְשֹׁכְרֵי פִשְׁעִים
כט וְחַטָּאִים יִחָדְדוּ וְעֹזְבֵי יְהוָה יִכָּלוּ׃ כִּי יֵבֶשׁוּ מַאֲיָלִים אֲשֶׁר חִמְדֶּתֶם
ל וְתִחַפְּרוּ מֵהַגָּנוֹת אֲשֶׁר בָּחַרְתֶּם׃ כִּי תִהְיוּ כְּאֵלֶּה נִבְלָת עֲלֶה וְכִגְנֹה
לא אֲשֶׁר־מִים אֵין לָהּ׃ וְהָיָה הַחֶסֶן לְנִעָרָת וּפְעֵלָו לְנִיצוֹץ וּבָעֲרוּ שְׁנֵיהֶם
יִחָדְדוּ וְאֵין מְכַבֶּה׃ פּ

התימנים מסיימים כאן את הפטרת דברים

הספרדים
והאשכנזים
מסיימים כאן